

Pomlad v Ukrajině

tovaris

LETO III
ŠTEV. 13
DIN 5

Prisla je pomlad
zelena

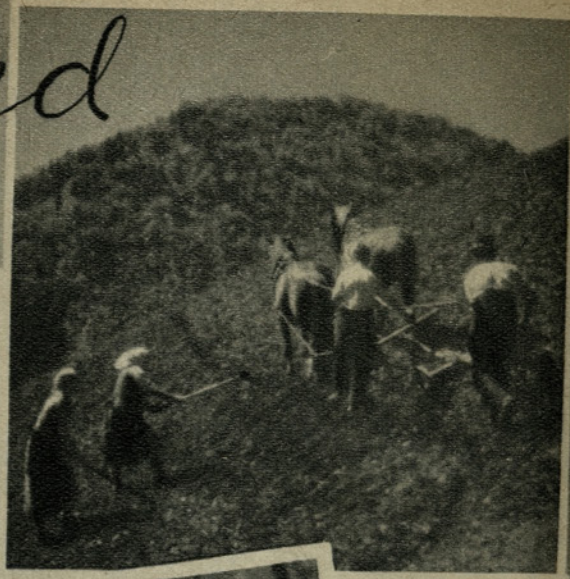
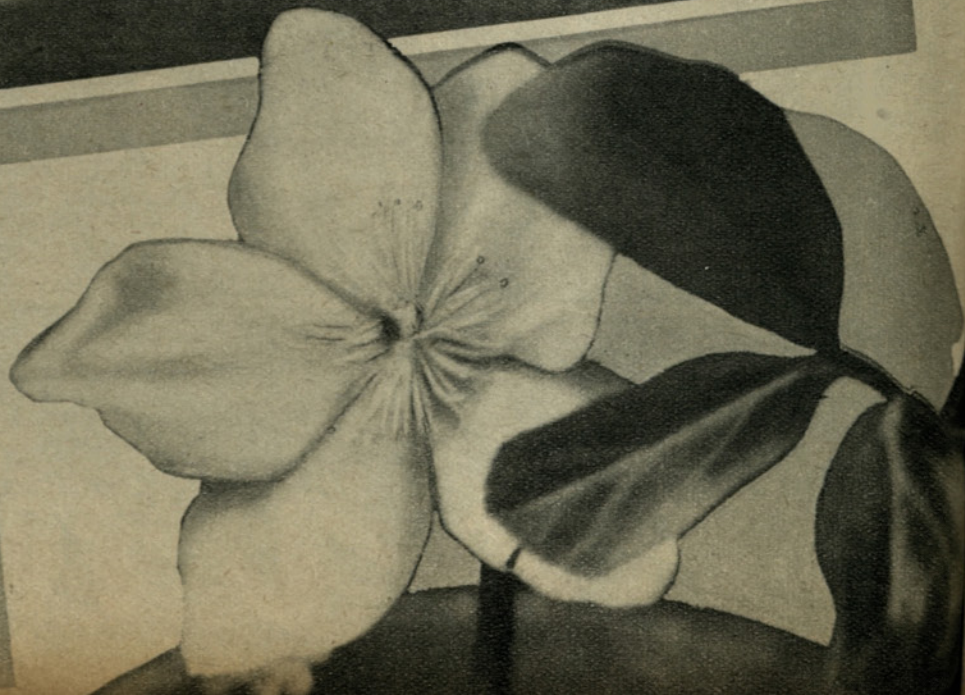

FOTO: R. Gofar

Slovenski narodni velikonočni običaji v umetnosti

Akademski slikar Maksim Gaspari, naš priznani slikar narodnih običajev in motivov, je dal v teku svojega plodnega dela lepo število podob iz življenja slovenskega naroda, od katerih vidimo tu štiri, ki nam prikazujejo velikonočne navade:

Boga strašijo — Trkljanje pisanic — Fant nagaja dekletoma z ragljo in sekanje pisanic

Spodaj: Dve sliki Marije Šrajeve, delani na steklo, ki to že skoraj pozabljeno umetnost spet oživlja

UKRAJINA

velika žitnica in zakladnica Sovjetske zveze, se zdaj odeva v pisano pomladno oblačilo. Slike prikazujejo slikovito lepoto te bogate dežele.

1. Značilna preprosta ukrajinska vas Glebovka v dimerskem okrožju. — 2. Pomlad prihaja v vas in na polje. — 3. Kolhoz »13 let Oktobra« gradi nove domove kolhoznikom Kortuna. Na sliki je obnovljena hiša v vasi Trojščini, ki so jo Nemci požgali. — 4. Kolhoznici-komsomolski Polina Lemeškova in Marija Šaljgina s kolhoza »Komintern« v Odeski oblasti sta prišli obnavljat Dombas. — 5. Ob reki Pselu. — 6. Za razvedrilo ob delopustu in praznikih skrbe pevski in igralni zbori. Na sliki je pevski zbor kolhoza »D. Z. Manuilevski« v vasi Dahnovski, Čerkasko okrožje. — 7. Demobilizirani častnik Sovjetske armade kolhoznik Suprun se je vrnil v kolhoz, ki se imenuje po pesniku ševčenku in leži v Borispoljskem okrožju.

Fotografije so iz arhiva
Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s SZ.

Velikonočno premišljanje

Kadar mi je lepo, tedaj se kljub hrpu in razigranosti, ki me obdaja, zaprem vase in povasujem sam s seboj. Tedaj šele dojamem lepoto, ki se mi nudi. In na Veliko noč, na praznik Vstajenja, je gotovo najlepše, ko se prelivajo visoki in nizki glasovi zvonov preko prebujajoče se narave, ko v vetru plapolajo bandere in pokajo možnarji. Da, tedaj je lep! Kdor le more, si privošči tudi za mizo najboljše. Saj, če je srce razigrano, mora tudi želodec priti na svoj račun. Kljub veselju in razigranosti pa gospodinja, zvesta našemu ljudskemu izročilu, postavi na velikonočno mizo »aleluja«, na vodi kuhane repne olupke, da bi se sleherni spomnil na dneve pomanjkanja in stiske. Toda ta gorjupa kaplja, ki jo letos kane »aleluja« v velikonočno razpoloženje, ga ne razbije, ampak se človek le za trenutek zbere in še globlje dojame veselje današnjega dne.

Letošnja »aleluja« naj bi vsem Slovencem in Slovenkam, ki so dobre volje, kanila v svečano razpoloženje grenko kapljo spominov na ono Veliko noč, ki smo jo preživeli v mračnem pričakovanju suženjstva tujcev, ki so se hoteli polastiti naše lepe slovenske zemlje. Ti spomini ne bodo skalili dobre volje, ampak jo bodo še bolj utrdili, da bomo kljub nadlogam, ki nas tarejo, doumeli veličino in lepoto letošnjega Vstajenja. Vedno je bilo tako in tudi ne bo drugače da vsaj tiho zahvališ usodo, kadar se spomniš na bridkosti, ki ti jih ni treba več prenašati. Človeško srce je pač že tako ustvarjeno, da hitro pozabi na temne oblake, ki so motili veselo razpoloženje in se spominja le lepih in zadovoljnih dni, ki jih v spominu še olepša.

Šest let je tega, kar so frančiškanski zvonovi v Ljubljani na predvečer Marijinega Oznanenja slovesno pritrkovali. Onega veselja, ki je sicer v pesmi zvonov pa ni bilo. Tudi zvonovi so se okužili s tegobo in trpkostjo, ki je tedaj navdajala skoro slehernega. Nihče ni vedel kaj bo, kaj se plete, a čutil je, da je nekaj strašnega v zraku. Zvonovi pa so vedeli! Pošiljali so srebrne glasove tja proti ljubljanskemu kolodvoru in svarili prisrčno in hkrati resno ljudi, ki so se v zastraženem vlaku, da ne bi nihče opazil, prav tedaj vozili proti Dunaju. Tudi kolesa vagonov so jim ponavljala: izdaja, izdaja, a oni, ki so bili v vlaku, so jo hoteli. O, ko bi zvonovi hoteli tisto uro razodeti svojo govorico, ne bi nihče prišel do Dunaja podpisovat izdajo.

Sonce je le od časa do časa pogledovalo na zemljo in prepustilo vetru, da se je razdivjal in pokazal nevoljo narave. Okoli Velike noči je navadno že toplo in se vetrček samo poigrava s prvimi pomladanskimi cveti. Tistikrat pa je prevzela njegovo opravilo kraška burja, da bi dala vsem nam opomin, da nismo le dopustili izdajstva nad svojimi brati, ampak, da smo dopustili sedaj izdajstvo tudi nad samim seboj. Nihče pa ni razumel te skrivnostne govorice, ki so jo govorili zvonovi in burja, le čutil jo je, a se je ni upal izgovoriti, ker je bila grozna.

Naši besedi je bilo prizanešeno, da bi jo prva izgovorila. V mrzlem nemškem jeziku smo slišali z Dunaja besede, ki so bile za nas sramota in sužnost. Vsakomur je tedaj otrpnilo srce v bolesti, vsakdo je zavzdihnil in kdor se v tej odločilni uri ni zavedel svojega poslanstva kot človek in Slovenec, se je sam izpljnil iz narodove skupnosti. V bolesti smo premišljevali vse napore, ki jih je naše ljudstvo moralo in hotelo dati, da bi se domovina ubranila napadalca. Koliko časa so naši bratje in očetje preživeli v prenatrpanih vojašnicah, koliko nepotrebnega trpljenja in gmatne škode je bilo v teh zadnjih mesecih in sedaj... Zakaj in komu v korist naj bi vse to bilo? Ali bo tisto ljudstvo, ki dolgo časa ni vedelo, zakaj so oče, brat ali sin na vojaških vajah in zakaj se mučijo, zakaj je družina brez očeta in rednika, sedaj zadovoljno in srečno ter blagrovato državnik, ki so s svojo modrostjo odmaknili pretečo nevarnost?

Bridko bi se motil, kdor bi tako mislil. Vse je tedaj zajela velika žalost, da smo jokali nad to sramoto. Domovina nam je bila v bojni vihr sicer bolj uničena, a v srcih nam je vzplamtela vsa njena veličina. Tedaj pa nam je bila ubita najsvetlejša misel, misel o domovini. Vsak izmed nas naj bi postal hlapec, suženj v svoji domovini. Nikomur se ne bi mogli potožiti, ker na Dunaju je bila po vseh diplomatskih pravilih podpisana sužnost, ki naj bi se je morda še veselili kot velikega uspeha. Bila je žalostna priprava na Veliko noč, namesto Vstajenja smo pričakovali smrt.

Kaj smo tedaj hoteli in mogli storiti? Nič! Trpeti in se predajati žalosti? V srcih nam je plamtel upor, stiskali smo pesti in trgali nevidne verige, ki so jih skovali na Dunaju. Kot odrešenje je prišla vest iz Beograda, vest, ki je sicer pomenila trpljenje in kri, a pomenila je tudi najsvetejšo — svobodo, domovino. Tedaj je bilo konec žalosti, ki je menila zakrkniti naša srca, v nas je vstal ponos in ono tiho veselje, ki ga ne moreš odtehtati s kupi zlata. S pogledi smo božali vojaške obleke naših bratov in očetov, nasmejani in prijetno razburjeni so bili naši glasovi, pelo nam je škripanje vojaških vozov in se ubrano učlenjalo v simfonijo, ki nam jo je pelo življenje onih dni. Pozabljeno je bilo trpljenje, v vseh je sijala samo ena misel — domovina! V duhu smo objemali ono tisočglavo množico, ki je s srpi in kosami navalila na Beograd in raztrgala papirnat cunje, ki so bile za nas vse jeklena veriga. V duhu smo jih poljubljali z

Maksim Gaspari:
Na veliko soboto

bratovskim poljubom in šele tedaj je v nas zrastle ona bratovska vez, ki so jo nam poskušali vcepljati več kot dvajset let. Tedaj je vsak, ki je čutil z domovino, dojel v vsej globini besede našega preroka Cankarja: »Domovina, ti si kakor zdravje!« Da, zdravje! Prejšnje dni smo bili potrti, od sramu smo imeli poglede uprte v tla, sedaj pa nam je zasijalo čelo, oči so se zasvetile v takem lesku, kot hvaležen pogled otroka svoji mami.

Bilo je veliko veselje in iz tega je rastle želja, da bi se domovini oddolžili za njeno veliko ponižanje. Kdor je mogel je zgrabil za orožje in zgrnili so se oddelki mladih in starih med izurjene borce, da bi z njimi skupaj branili domovino. A usoda, kaj usoda, zloba in izdaja njenih lastnih sinov, ki jih je grela na svojih prsih, jim dajala mleko in med, je onesposobila sleherni resni odpor. Tisoči so s strtim srcem korakali domov ali v ujetništvo. Nič ni pomagal zanos, nič veselje do žrtev, nič ljubezen do domovine — vse je bilo uničeno. Duše so nam bile ponovno strte in zmage pijanih sovražnikov nas ni bilo strah, ampak sram. Strti so nam bili na mah vsi upi, vse sanje, da bo naša zastava vihrala pri Gospej Sveti, da bo morje zopet naše, da bomo vsi Slovenci svobodni.

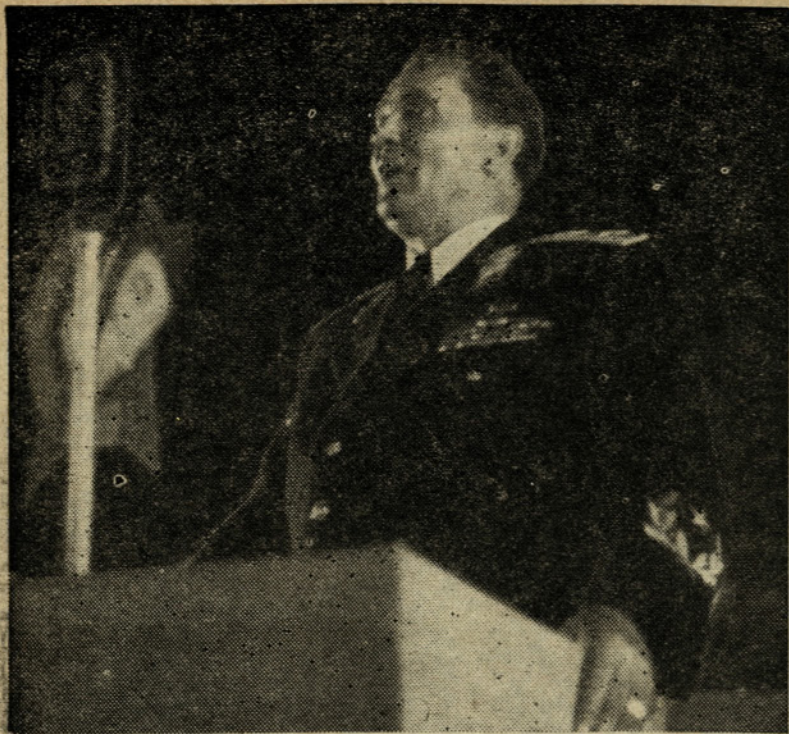
Začel se je slovenski Veliki petek. Iz Štajerskega so prihajali begunci, ki so pripovedovali grozne novice. Na Dolenjskem pa so zaslepljeni postavljali istim Nemcem slavoloke in jih pozdravljali. Kjer so Nemci zasadili mejnike, so jih ponoči prestavljali globlje v italijansko zasedeno ozemlje. Razjokal in razbesnel bi se človek! Poraz ni bil le vojaški, bil je poraz naše dvajsetletne vzgoje!

Zasijala pa je že v tistih dneh zarja bodočega Vstajenja. Zbrali so se ljudje, ki niso klonili glave in z jasnim pogledom zrl v bodočnost. Zato bodi na veke blagoslovljena Ljubljana, blagoslovljen bodi Rožnik, blagoslovljeni bodite vsi, ki ste tam v skriti hišici pod Rožnikom sklenili zvezo na življenje in smrt, da se reši slovensko ljudstvo tujčevega jarma. V tistem trenutku je se nebo pordečilo, oblaki so postali rdeči kot kri. Povedati so hoteli Italijanom, Nemcem, Madžarom in vsem, ki so vrgli slovenstvo iz svoje duše, da bo tekla kri toliko časa, dokler ne bo sleherni Slovenec, ki je dobre volje, na svoji zemlji svoj gospod. A nasilniki niso razumeli oblakov, kot mi nismo tedaj razumeli ne pesmi zvonov ne divjanja burje. Pozneje pa smo našli pomen onih skrivnostnih zvokov.

Štiri leta se je kopala slovenska zemlja v krvi. Trpljenje in kri sta jo očistili madeža izdaje. Vstala je res izmučena, a toliko bolj lepa v svobodi. Njeni sinovi in hčere so jo lepšali in jo še bogatijo s svojim delom. Ne bo več preteklo mnogo vode in stisnila bo na svoje grudi hčere in sinove z juga in severa. Gorjupa žalost nad neizpolnjenimi upi bo tako njej kakor nam ostala v srcu, a nas bo vedno spominjala, da ne smemo pozabiti zasužnjenih bratov in sestra. Kljub temu pa praznujemo danes Vstajenje v srečnejšo bodočnost nas samih in naše domovine.

Modest Golia

Maršal Jugoslavije Josip Broz-Tito je na skupni seji obeh Svetov Ljudske skupščine FLRJ dne 31. marca obširno poročal o zunanji politiki Jugoslavije. Naglasil je, da vlada FLR Jugoslavije neomajno zastopa načelo doslednega boja za ohranitev miru na svetu. Zvezni svet in Svet narodov Ljudske skupščine FLRJ sta ob živahnem odobravanju odobrila splošni državni proračun in finančni zakon za leto 1947. Novi proračun, ki izkazuje 85.854.000.000 din izdatkov in dohodkov, je neposreden izraz gospodarske moči naše države. Z njim so zagotovljene vse potrebe gospodarskega plana za leto 1947.

Prve brigade so odpotovala h gradnji mladinske proge Samac-Sarajevo. Iz Slovenije in Slovenskega Priloga je odpotovalo v sredo 26. marca vsega sedem brigad, ki štejejo 2175 mladincev in mladink. V soboto pa so odpotovale še štiri brigade, tako da je v prvi skupini na mladinski progi enajst slovenskih brigad z 2900 brigadirji, medtem ko je bilo izprva predvidenih 7 brigad z 1500 brigadirji. Na naši sliki je ljubljanska brigada, ki je dan pred odhodom še napravila prekope za odtok vode v Mostah.

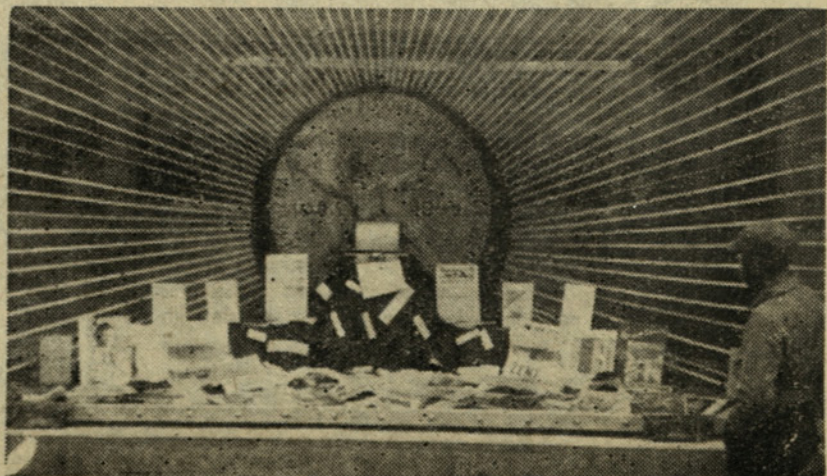
Mladina pozdravlja pomlad. Zlasti pristržno je bilo praznovanje v Beogradu. Pomladna priroda izvajlja mladino k sproščenemu teku čez drn in strn. Tako si krepi mladina duševne in telesne moči za sodelovanje pri izgradnji Jugoslavije.

Uspešno propagando za množično poučevanje narodnih plesov in za pravilne družabne plesne vrši Plesno sportni klub Ljubljana. Nedavno je priredil v Mariboru veliko revijo, ki je zbudila mnogo pozornosti. Namen kluba je, vnesti v naše množice smisel za učenje pristnih narodnih plesov ter jih tako popularizirati, da jih bodo plesali na vsaki naši ljudski prireditvi. Gojitev dostojnih družabnih plesov pa naj odpravi kvarne vplive zapadnih plesnih novosti in neprimerne glasbe. Plesno sportni klub Ljubljana želi s propagandnimi nastopi zbuditi zanimanje v vseh središčih naših ljudskih republik in se nato povezati s klubi slovanskih držav v Vseslovanski plesni zvezi.

Delegacija italijanske napredne mladine, organizirane v »Il Fronte della Gioventù«, je obiskala Jugoslavijo in si z velikim veseljem ogledala njen napredek. Delegacijo je sprejel maršal Jugoslavije Josip Broz-Tito. Na povratku se je delegacija pomudila tudi v Sloveniji in spoznala delo naše mladine. V četrtek 20. marca je obiskala Planico, v petek pa se je vrnila v Ljubljano.

Izložba državne trgovine Grobath v Kranju na dan Osmega marca.

Napredek domače filmske produkcije

»Od vseh umetnosti je za nas najvažnejši film.«
Lenin.

V stari Jugoslaviji tudi s filmi in kinematografi nismo bili zadovoljni — kakor s tolikimi drugimi stvarmi in. Nismo dobivali filmov, ki smo si jih želeli — vse premalo je bilo resnično umetniških, kvalitetnih filmov, vse preveč neumne plaže. Predvsem smo občutili živo pomanjkanje sovjetskega filma — saj je starojugoslovanska cenzura dovolila vsega kakih pet ali šest — in še te je pristigla in izmaličila.

Posebno slabo je bilo z domačim, jugoslovanskim filmom, zlasti s slovenskim. Res je neke v Ljubljani životala v rokah majhne skupine kapitalistov družba »Emona film« — pa tudi ta je obstojala skoraj samo po imenu, saj je dala našim najboljšim amaterjem komaj priliko, da so v vsem tem času napravili bore dva kratka kulturna filma — »Vrba« in »Triglav pozimi«. Čeprav se je v teh filmih lepo pokazala precejšnja sposobnost in dobra volja teh naših filmskih delavcev-pionirjev, vendar od »Emona filma« niso dobili možnosti, da bi svoje delo razvijali naprej. Družbi je bolj »neslo« razpečevanje filmske plaže.

Zaradi vseh teh stvari so naši ljudje — sicer hodili v kino, a pravega odnosa in ljubezni do filmske umetnosti med nami ni bilo, ker pač prave filmske umetnosti razen nekaterih izjem sploh nismo imeli prilike spoznati.

Kakor je z novo Jugoslavijo nastalo novo, lepše vse naše življenje in delovanje, kakor je z njo vse naše početje v vseh panogah šele dobilo resnični smisel in vsebino — tako je bilo tudi s filmom.

Obiskovalcem naših kinematografov se je predvsem — prva in odločilna pridobitev — odprl prej

z vsem nasiljem zakriti čudoviti svet sovjetske filmske umetnosti. Zdaj smo v sovjetskih filmih, ustvarjenih na temelju naprednih demokratičnih idej in s pomočjo visoko razvite tradicije ruske gledališke umetnosti, pričeli teden za tednom gledati nekaj prej docela neznanega, zdaj smo prav s sovjetskimi filmi šele spoznali, da je film v resnici lahko prava in po Leninovih besedah najvažnejša umetnost. In drugo, kar je v stari Jugoslaviji ljubitelji filma tako grizlo: odprla se je široka pot razvojnih možnosti domačemu jugoslovanskemu, slovenskemu filmu. In danes v razmeroma kratkem času od osvoboditve ssem, imamo v Ljubljani državno podjetje »Triglavfilm«, ki se mora sicer še boriti s številnimi začetnimi težavami (tu so vsa vprašanja od prostora preko tehničnih sredstev in materiala tja do sposobnega kadra tehnikov, režiserjev in igralcev) — pa vendar kljub vsemu temu s ponosom lahko gleda na svoje dosedanje uspehe. V arhivih slovenskega filmskega podjetja je dokumentarni film »Ljubljana pozdravlja osvoboditelje« — prvi, izdan že zgodaj poleti 1945. leta; sta dve številki »Filmskih novic«; je dokumentarni film o prvem fizikalnem zletu; sta dva dokumentarna filma o vojnih zločinih; je devet številk mesečnega »Obzornika« in je — kot doslej najboljši in hkrati največje — dokumentarni film »Mladina gradi«, ki je prejel nagrado Komiteja za kulturo in umetnost FLRJ.

V teh filmih do zdaj je še vse polno pomanjklivosti in nedostatkov. Nič čudnega! Zdaj je manjkalo to, zdaj ono. Kje dobiti strokovnjake, kdo bo delo vodil, kje so režiserji, kje scenaristi, operaterji, montažerji, kje igralci? Pa se je s pomočjo ljudske oblasti rešilo marsikatero vprašanje. Filmsko podjetje je dobilo možnost, da nudi svojim delavcem strokovno izobrazbo, zbralo je nekaj ljudi, ki so že pred vojno delali pri filmu, priskočilo je na pomoč Narodno gledališče s svojimi ljudmi, tu je bil človek, ki se je s svojimi sposobnostmi hitro znašel v položaju filmskega režiserja, pisatelji so se privadili pisanju scenarijev — in počasi je šlo. Dostikrat je bilo treba kako stvar popraviti, ponavljati drugič, tretjič, četrtič, spet in spet se je vrnila kaka napaka, ki jo je bilo treba odpraviti in s tem film izboljšati. Pri takem postopku, ki sicer res vzame mnogo časa, tudi več ali manj dragocenega materiala se izgubi — pa imamo vendar velikansko korist. Mladi filmski kader se ob teh svojih lastnih napakah uči in če navsezadnje film tudi v svoji dokončni obliki, kakršen pride v naše dvorane, le še ni tak kakršen bi moral biti, če upravičeno še vedno znova gojimo ene ali druge napake — vendar tudi tak film z vsemi svojimi nedostatkami spet pomeni za filmske delavce šolo. Jasen dokaz za to imamo v samem časovnem razvoju naštetih filmov. Velikanska je razlika med prvim — »Ljubljana pozdravlja osvoboditelje« — in zadnjimi številkami »Obzornika«. V prvem filmu nize prizorov brez povezave, brez pravih filmskih prehodov, v zadnjih »Obzornikih« pa že zaokrožene filmske enote, čisto podobne najboljšim takim filmom Sovjetske zveze, Češkoslovaške... Pri prvem filmu površna, nejasna fotografija, nepravilno izbrani motivi, slika včasih od strani, včasih na vrhu kot odrezana — v novejših pa imamo primerke najlepše filmske fotografije, ki prekaša marsikatero inozemsko. Ena najlepših takih je Badjurova reportaža »Jesenski plodovi« z izredno lepimi pokrajinskimi posnetki.

Kako rešiti vprašanje istočasnega snemanja podobe in zvoka? Zvočne kamere, ki snema hkrati, še niso mogli dobiti — z vsem materialom in tehničnimi sredstvi je za enkrat še silno težko. V prvem filmu sploh ni sočasnega snemanja. Podoba spremlja — čisto ločeno — v studiu dodana glasba. Potem kmalu prično snemati na gramofonske plošče odlomke govorov in jih naknadno vpletajo; sprva še tako, da se besede, ki jih slišimo, ne ujemajo z gibi ust, kakor jih vidimo na platnu. Spet kasneje vidimo v filmu korakanje, ki se že povsem ujema z godbo, čeprav je šele v studiu dodana. Nazadnje smo pa le prišli do rešitve, ki je za sedaj najboljša: istočasno s filmanjem snamejo operaterji zvoke na gramofonsko ploščo, jih potem prenesejo na trak in vzporedno vključijo v film, da se zvok in gibi popolnoma ujemajo.

Spet druga težava: scenska glasba. Najprej le glasba s plošč, zdaj pa ima že skoraj vsak »Obzornik« svojo izvirno slovensko glasbo, napisano posebej zanj. V filmu »Mladina gradi« glasba ni primerno izbrana, a to je spet nauk za naprej. Drugič bo boljše.

Besedilo je bilo v prvih filmih okorno, dostikrat nezanimivo — danes prevladuje lep, živahen izraz s pripovedovanjem zanimivih podatkov.

Zanimivo je vprašanje oblike filmskega »Obzornika«. To ni filmski tednik, kakor so jih vajeni drugod — samo suhoparno slikanje dogodkov, zadnjih važnih novic. Prav zaradi tega sem pa tja —

in včasih tudi upravičeno — slišimo očitek: »Saj ta Obzornik ni več zanimiv, to je že staro!« vendar se vidi iz vseh števil, kaj je namen režije: ne pri-
našati senzacionalne posnetke, proti vse slike zad-
njih dogodkov, ampak v zaokroženih celotah, pre-
pleteno z zanimivimi reportažami naših običajev
in naših krajev podati sliko našega dogajanja
morda manj aktualno, zato pa smiselno bolj pove-
zano. Prav zaradi tega bo marsikateri teh »Obzor-
nikov« (na primer prvi o peti obletnici OF, ki v
kratkih črtah prikazuje vso zgodovino fronte in ce-
loten potek vseh proslav) zanimiv tudi še čez leto
dni, čez več let. Takrat ne bo vprašanje, če so to
še vrele novice, ampak bo gledalec v filmu iskal
našo današnje dobo kot tako — in tu pa tam se je
»Obzorniku« posrečilo, da je res ohranil vsaj ko-
šek te dobe. Zanimivo je, kaj je rekel ravno o
»Obzornikih« sovjetski kinooperater Blažkov, po-
sebeni dopisnik leningrajske kinokronike, ki si je v
Ljubljani ogledal naše slovenske filme: »K formi
obzornika vam čestitam. Mi v Sovjetski zvezi po
obliki takih izdelkov nimamo. Najbrž zato ne, ker
se take oblike pač spomnili nismo. Obzorniki pri-
kazujejo v razširjeni in estetsko pazljivo obdelani
obliki dogodke meseca, ki istočasno ujamejo ak-
tualnosti in hkrati prikazujejo probleme in dogod-
ke, ki jih je zaradi tehtnosti in skrbne obdelave tu-
di še pozneje zanimivo gledati. Četudi boste to
obliko zaradi pomanjkanja sredstev morda okrnili
in skržili, se mi zdi, da se boste k njej še vrnili, ker
je dobra.«

Kljub vsem nedostatkam so se filmski Obzorniki — glavni proizvod »Triglavfilma« — našemu ob-
činstvu že priljubili in vsako novo številko z zani-
manjem pričakujejo. S še tem večjim zanimanjem
kajpak čakamo na prvi slovenski celovečerni umet-
niški film, ki bo morda izdelan že letos.

To bo spet velikanski korak naprej v razvoju
naše filmske umetnosti in filmske industrije.

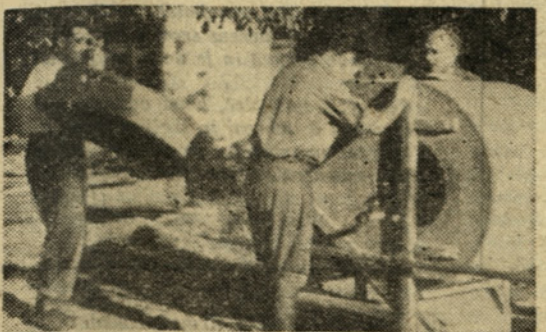
H. G.

Jesenski plodovi... Bogati donos slovenskega sadjarstva je važen sestavni del našega izvoza in s tem krepi in utrjuje naše gospodarske odnose z drugimi državami

Naša vina so znana daleč po svetu. V pretekli jeseni so štajerski viničarji doživeli svojo prvo res veselo trgatve — svobodni gospodarji svoje svobodne zemlje

Tudi ti si gozdovi so obrodili bogat jesenski plod — bukov žir ima v sebi velik odstotek odlične maščobe — bukovega olja. Zbirali smo ga načrtno in tudi načrtno predelovali. Na sliki: čiščenje jedrc od bodic

Udarniki — junaki dela — najboljši sinovi naše nove domovine. Čim več nesebičnega truda pri delu — tem prej bomo izvršili petletni načrt, tem prej bomo izbojevali svojo veliko borbo za popolno gospodarsko neodvisnost

Dobro oskrbovana, strokovno čim boljše izšolana, svojemu ljudstvu trdno predana armada je najboljšje jamstvo naše neodvisnosti, najtrdnjejši branik naših pridobitev. Na sliki: novinci dobivajo svojo opremo

Sele v novi Jugoslaviji je fizikultura dosegla svoj pravi smoter: zdravo vzgojo vsej mladini, vsemu ljudstvu. Smučarski tečaj v gorenjskih planinah

Karel Destovnik-Kajuh:

Pomladne pesmi

(Iz literarne zapuščine)

PREDPOMLADNA PESEM

S hladnega pomladnega neba
nalahno, tiho dež prši...
Pozdravljen dež pomladni!
Pozdravljen moj sodrug!
Ne boj se, padaj, lij
ti moj sodrug. Divje lij na vse ljudi
zaspane jim oči izmij!

POMLAD PRIHAJA

Pomlad prihaja,
po dolinah in hribinah
bujnih rož je natresila.
Že vejeve golo s cvetjem je obsula
in naravo tožno prej
v gaj vesel je spremenila.
Pomlad prihaja...
A v duši moji cvetja ni,
ni cvetja ne sladkosti.
Le trnje bolno dušo mi prepleta,
ki išče novega življenja sveta.
In našla je nekoga,
ki trnje je pobral
in ki je sladkosti
kupo piti dal.
Pomlad je prišla,
v duši ni osata več ne trnja,
z nežno roko ga je nekdo pobral.

In ko pomlad mine,
mar takrat spet vrnejo
v srce se bolečine?

O ne, ves čas bo
ljubica pri meni stala
in osat, trnje
z duše moje bo jemala.

Iz zime v pomlad

Pomlad je na koledarju, a mi imamo še vedno zimo v deželi. Mrzlo piha okrog vogalov, zapadnik, jug in sever se tepejo v zraku, oblaki zakrivajo obzorja in dvakrat, trikrat na dan rosi in mrli iz njih hladna pršavica.

V gorah so se uletele púhalice, njihov smrtonosni pih in dih je zamrl v kotanjah in krnicah. Druga nič manjša groza preži in preti v strmih, v gladkih vesinah gorskih pobočjih. Sneg se trga v gladkih odlomih in kložaste gromade se s silnim truščem, z gromom in treskom valé po strminah, pobiraje s seboj okruške, pečine in samotne vihar-nike. Drugod pa se do zemlje razgibane snežne plasti prožijo v silnih plazovih in ženejo svoje težke, pogubonosne gmote v dolino.

Smučar okleva, dokler se ne umirijo razgibana

NOCOJ

Nocoj bi o zvezdah
in luni zapel,
o poljih in temnih obrisih gozdov,
o belih topolih
o pesmih otrok,
o dobrih ljudeh
in o čudnih poteh,
čudnih in lepih
v bodočnost vodečih.

Patrulja žandarjev
odšla je v tem času
trdó skozi noč
in njih bajoneti
so pesem na tisoče koscev razklali.

LJUBICI ZA VELIKO NOČ

Tako je lepo zdaj, ko spet je pomlad
tako, da bi vriskal in pel preko trat
in strastno sesal vse utripe življenja...

Veš, o ljubezni sem hotel zapeti;
poglej, pa ne morem srca sl ogreti,
čepav je pomlad in je doba vstajenja.

Čez gore, tja daleč, bova odšla,
kjer peti o ljubezni in sreči ni greh,
kjer nič ni sovraštva in zlobe v ljudeh,
kjer nama ne bodo razklali srca!

(1940)

Slika zgoraj: Dolina Krme pomladi
Foto Slavko Smolej, Jesenice

Slika spodaj: Sava in Šmarna gora
Foto Janko Skerlep, Ljubljana

pobočja, ker ve, da ga čaka visoko v gorah še dolgo v poletje mnogo, mnogo lepote, užitka, opojnih spustov in sončnega veselja.

V dolini pa hrepenimo po soncu. Saj se pokaže tu pa tam modro okence med belimi oblaki in blagodejna toplota se vleže na odrevenele ude. Tedaj pride od nekdaj klic pomladi in vabi in vabi, dokler se ne odtrgaš od dela in zbežiš za njim v sproščeni svet mladega zelenja, zvonkljajočih kročic, belih in zelenih telohov, modrega jetnika, plezajočih mačic in cvetočega leščevja.

Kam bi?

Ali na staroslavno Šmarno goro, kamor nedeljo za nedeljo romajo zvesti planinski veterani, ubirajoči do cilja že kar deset ali dvajset poti, ki jih je odkrila in nadelala po spremembi hlepeča družina šmarnogorskih prijateljev: čez Spodnjo ali Gornjo kuhinjo, po udobni romarski poti ali po novi Poti svobode. Morda po strmi in razgledni Westrovi stezi čez ostrí greben Grmade ali kar čez klince po zavarovani plezalni poti, ki ima tudi inačico po navpični steni za najsmelejše praskanje? Ali pa za hrbtom Gore po Kovačevi poti, čez Peske ali kar po vozni cesti iz Skaručine: kakor mravlje lezijo po vseh strminah, posamezniki in družbe, starina in mladina, a na vrhu se oteščajo v gostiščih, strmé v belo rajdo Grintovcev in kopno ravnico proti Ljubljani, in čutijo, da so jim hoja, sonce in zrak razgibali dušo in telo, kri mišice, misli.

V Polhograjskih Dolomitih nas pričakujejo Topol in Sv. Jakob s svojimi cvetnimi pobočji; smejeji se po ledenih gozdnih pobočjih približujejo Marjevsku, Grmadi in Tošcu, rastlinarji stikajo za dišečo igalko na Jetrbenku in Sv. Lovrencu.

Pomlad na Uskovnici

Na jugu Ljubljane pa se drami iz zimskega spanja košati Krim. Do vratu je pogreznjen v zelenje in mahovje svojih gozdov. Ozira se v bistre vode lške, ki namakajo ozke soteske v njegovem vznožju, na številne vrhove, cerkve in vasi, ki mu čepé ob nogah, na Ahca, na Kurešček, na Jožefa, Ano, na Preserje, Rakitno, Brezovico in drugo svetlo in posvetno družino, ki se gnete okrog njega, in premišluje o grozotah, o krvavih bojih, o lakoti in trpljenju, ki so jih v polpretekli dobi gledale njegove skalne oči. Tudi Krimu leze pomlad v staro telo. V gozdnih vse poka in šumi od rasti in plodni sokovi se pretekajo po pašnikih in posevah. Stari oče puhne iz mogočnih prsi v oblačno nebo, sonce se prismeje iz meglé in razlije svojo mehko toploto čez hrib in dol. Ljubljana se z veseljem pričakanjem ozirajo v prežoka jasni, sončnih dni.

A. B.

Polhograjska Grmada

Foto dr. A. Brilej, Ljubljana

SLIKANJE NA STEKLO

oživlja pri nas Marija Šrajeva

V okviru slovenskega narodnega slikarstva so bile pri nas svoje dni morda najbolj pritrjubljene poslikane panjske končnice in slike na steklo. O slovenskih panjskih končnicah je pokojni dr. Stan-ko Vurnik napisal podrobno znanstveno razpravo leta 1929. v Etnologu, glasilu Etnografskega muzeja, o slikah na steklo se pa pri nas ni mnogo pisalo. Majhno izjemo predstavlja nekaj krajših člankov, ki so jih razni naši etnografi in deloma nestrokovnjaki objavili v naših revijah. Temeljita in izčrpna znanstvena obdelava te vrste našega narodnega slikarstva pa še čaka svojega avtorja.

Narodne slike na steklo spadajo v področje figuralnega nabožnega slikarstva. Po naših kmečkih domovih so te slike obešali v »bohkov kote«. Odlikovale so se po dekorativno-primitivnem slogu ter pisanih, a vendar ubranih barvah. Pri nas so podobe na steklo izdelovali nadarjeni kmečki samouki zlasti v Poljanski dolini, v Selcah, v okolici Kranja in v Bohinju. Prinašali pa so jih v naše kraje tudi iz Tirolske in Bavarske. Naše slike na steklo se ločijo od tujih po slovenskih napisih, po modrem ozadju in morda še po katerih drugih posebnostih.

Že v prvi svetovni vojni je bilo mnogo slik na steklo uničenih, še več pa jih je izginilo med pravkar končano vojno 1941 do 1945. Pred vojno so jih prinašali v Etnografski muzej razni trgovci in starinarji, dandanes pa je dobre originale že kar težko dobiti.

Glede na to dejstvo je vse hvale vredno prizadevanje nadarjene slovenske sli-

karice na steklo Marije Šrajeve, ki se je omejila na to področje narodne umetnosti ter se skuša kar najbolj poglobiti v njeno bistvo. Osnovni pouk v risanju in slikanju je Marija Šrajeva dobila na umetniški šoli »Probuda«, pozneje pa se je z vztrajnim proučevanjem starih narodnih slik na steklo sama izobraževala in izpopolnjevala v tehničnem, oblikovnem, barvnem in idejnem pogledu. Pri- znati je treba, da je zadnji čas po osvoboditvi dosegla že svoj slog in to zlasti v koloritu in kompoziciji. Poleg tega pa moramo ugotoviti, da je zapustila ozko področje upodabljanja nabožnih figur in prizorov ter da je v svojih podobah zajela mnogo širši slovenski etnografski svet, kar se z drugimi besedami pravi, da je pričela namesto starih krščanskih svetnikov in svetopisemskih prizorov upodabljati slovenske ljudske noše, običaje in raznovrstne motive iz življenja slovenskega naroda.

Med slovenskimi slikarji, ki so doslej poskušali oživeti pri nas to lepo domačo umetnost, gre Mariji Šrajevi nedvomno prvenstvo. Kajti ona danes najuspešneje oživlja slikarstvo na steklo, pri čemer pa seveda ne posnema starih vzorov, ampak ustvarja tako sliko na steklo, ki se odlikuje po njenem svojstvenem umetniškem izrazu, in razodeva hkrati v vsebinskem pogledu mnogo širši svet življenja slovenskega naroda, nego ga kažejo stare slike na steklo s svojimi svetniškimi liki.

M. Gasparl

RESNICA O INDIJI

«Nam Angležem se je posrečilo,» je izjavil Halifax in za njim govore ostali zagovorniki imperializma, »da smo pokazali vsemu svetu velik primer ustvaritve britanskega imperija. Odkrili smo jedro skrivnosti, ki nam je pomagalo, da smo ustvarili to čudovito delo, ki ga imenujemo britanski imperij. In to jedro je: našli smo pot različenosti, ki vodi v edinstvo!»

Kakor bi ne mogli najti lepšega primera v britanskem imperiju, kot je Indija, za to »jedro skrivnosti«, ki vodi različne narode vsemogočih ver in različne interese britanskega imperija v »edinstvo«. Ravno v tej deželi nazorno opazamo, kakšno je »edinstvo« slavljenega imperija. Indijski muslimani se bore v okviru Muslimanske lige za neodvisno in samostojno muslimansko državo. Kongresna stranka se bori za indijsko repu-

po vsem polotoku sredi tako imenovane Britanske Indije. Imajo pa Zbornico princev. Te države so še iz tistih let, ko so Britanci začeli osvajati Indijo. Deželo so našli v rokah samostojnih vladarjev, ki so si utrdili položaj z osvajanjem, upori in z razpadom carstva Mogulov. Sprva je britanska politika odstranjevala prince in anektirala njihove države povsod, kjer je le mogla. Po velikem odporu pa je britanska vlada prenehala z aneksijami in se je pričela pogajati s princji. Zagotovila jim je stare pravice. Tako je še danes v mnogih indijskih državah fevdalno samovladje, v mnogih prvi začetki parlamentarne ureditve, zaostale in izkoriščanje. V nekaterih manjših državah je vladar komaj malo več kot upravni uradnik, v drugih spet — zlasti v malo bogatejših in večjih — pa kralj s popolnim nadzorstvom nad upravo in dohodki, z oblastjo nad življenjem in smrtjo svojih podanikov in ima pravico do lastne vojske. V vseh primerih pa je britanska vlada ob sklepanju pogodb postavila na čelo, da knez ne dolguje podločnosti nikomur, razen britanski kroni in ne kaki indijski vladi. Po angleških podatkih ti princji obvladajo nekako tretjino vse Indije. V teh indijskih državah živi 93 milijonov ljudi.

Ko se danes vse indijsko ljudstvo bori za neodvisnost dežele, se nekateri Angleži lokavo sprašujejo, kam bi spadale te države, če odidejo Britanci in postane Indija samostojna država. To imajo za enega izmed glavnih političnih »glavobolov« Indije. Mnogi princji se ne bi hoteli vključiti z ostalo britansko Indijo v samostojno Indijsko republiko. O tem vprašanju piše angleški novinar:

»V Britaniji še nismo čuli mnogo o vprašanju indijskih držav, ker se je zanimanje osredotočilo na notranji spor v Britanski Indiji med Kongresom in Muslimansko ligo. Vendar je to vprašanje tehtno in zapleteno. Britanije same pa se tiče zaradi neposrednih pogodb med krono in princji. Te pogodbe zakonito varujejo prince in najbolj nazadnjaški med njimi so že jasno pokazali, da se ne bodo hoteli odpovedati katerikoli izmed svojih pravic. Pomoč bodo pričakovali od vseh strank — v Indiji in v Britaniji, ki hočejo preprečiti samostojnost Indije in ki delajo proti indijski enotnosti. Medtem pa bodo postali še bolj trdi v svojih zahtevah tisti skrajneži, ki terjajo odpravo vseh privilegijev princev in politično stopitev z ostalo Indijo. Vsekakor ne bi mogle te države obstajati kot otoki samovladja sredi republikanske Indije, ki je pod močnim vplivom socialističnih idej. Te države bi brez zunanje pomoči ne mogle vzdržati pred množičnim gibanjem.«

Te besede razkrivajo, da se princji oklepajo angleške politike iz strahu za svoj prestol in samovladje. Ti nazadnjaški elementi so primerno orodje imperalistov proti republikanskim in muslimanskim silam, ki se bore za neodvisno Indijo. Življenje v eni izmed indijskih držav opisuje isti dopisnik v reviji »Picture post« takole:

Baroda je peta najpomembnejša država v Indiji. Meri preko 8000 kvadratnih milj in ima preko 3 milijone prebivalcev. Deloma leži v Gudžeratu, deloma v Katiavaru, v zapadni Indiji. Ni to ravno tipična indijska država, ker je precej večja od povprečnih, pa tudi precej srečnejša, ker ima širše gospodarske virov in tradicijo dobre vladavine. Naš prvi pogled na glavno mesto Barodo je bil po splošnem pregledu indijskih mest pravi užitek. Bila je čistejša, tišja in prijaznejša, ceste širše in boljše, lepa poslopja, čedni vrtovi, malo beračev, celo psi in konji so debelejši in nekako srečnejši. Povsod zastave in prapor z napisom, ki želi Veličanstvu dolgo življenje. Po cesti so na slonih prihajali na obisk neki dobojanstveniki in njihovo spremstvo. Glasnik je s trombo razglašal, kdo je že tu. Občutil si, da je to tista Indija iz knjig in povesti, slikovita in gostoljubna.

Kajpak ni vse tako. Vsepopoved v Indiji je grenka revščina in tudi Baroda v

Tekstilna industrija je v Indiji že precej razvita, kar je značilno za kolonialne in polkolonialne narode. — Indijke za stavbami

tem oziru ni izjema. Po slovesnostih z vsem tem bogastvom in tradicionalnim razkošjem smo šli na dvorišče templja, kjer so razdeljevali hrano in obleko za reveže. Dve kepi sladkega mesa in tri sežnje blaga je dobil vsak. Več tisoč mož, žena in otrok je ure in ure čakalo na soncu; prerivali so se, teptali po tistih, ki so se spotaknili; jokali, če jih je kdo odrinil. Toliko jim je pomenilo nekaj unč hrane in trije sežnji blaga. Nekateri so gotovo bili poklicni berači, večina pa poštene, revni in lačni kmetje. Izven mest živi množica ljudi v tej državi, kakor množica v vsej Indiji, na življenjski ravni, ki ni daleč od stalnega stradanja.

Koliko je v Barodi svobode? Zadnja oblast je in ostane v maharadževih rokah. Nekaj oblasti je prepuščene izvršnemu svetu in Zakonodajni skupščini. A navsezadnje je vendar vladarjeva beseda — zakon. Svet, to je vlada, je odgovoren njemu in on ga postavlja. Zakonodajna skupščina ima 60 članov, a od teh 27

voljenih. Volivna pravica se določa po imovinskem stanju. Deset članov zastopa industrijo, trgovino, delo in zadržiško gibanje. Ostalih 23 je imenovanih, ne voljenih. Zakonodajna skupščina lahko predlaga in odobrava zakone in lahko glasuje o proračunu. A vso zakonodajo mora maharadža odobriti. Vojska, država, blagajna, odnosi z Veliko Britanijo ali z drugimi indijskimi državami — z vsem tem skupščina nima opravka. »Divan«, to je nekaj prvi minister, lahko izreče svoj veto k zakonom in lahko pozove maharadžo, da izda zakon proti volji skupščine.«

Vendar dopisnik smatra Barodo za najnaprednejšo indijsko državo. Pravi, da je v vseh ostalih samovolja vladarja večja in državna uprava na primitivni stopnji. Nato nadaljuje:

»V vseh državah so organizacije nacionalne Kongresne stranke in ljudskega gibanja indijskih držav, ki so se ustanovile, da bi agitirale za civilne in politične pravice podanikov princev. Princ

Kmet iz nižje kaste, ki zelo občuti težave kmečkega gospodarstva. Večina indijskih kmetov plačuje visoke obresti bančnim upnikom, pri katerih so se zadolžili že njihovi predniki

bliko. Starček in asket Gandhi zaman skače po mestih in vaseh ter miri lačno prebivalstvo. Svobodoljubni duh preveva široke množice indijskega prebivalstva, zlasti se prebujajo doslej najbolj zatirane kaste, kot so brezpravni parijci. Angleži imajo najmočnejšo zaslombo pri indijskih princih in maharadžah, ki se trdno oklepajo angleških obljub in angleške politike.

Indijski princji nimajo svojih zastopnikov v indijski vladi. Njihove države so

V Bombayju streljajo angleški vojaki z balkona v množico demonstrantov

Pretrčevanja suka kaže od lakote izčrpane Indijce v letu 1943. Tečaj so kotone izstradancev potovale iz dežele v deželo, vodeč se za roke kakor slepci...

v indijski državi Barodi deli vladar na dvorišču svojega dvora tuceterim kmetom in beračem nekaj kruha in nekaj sežnjev blaga. Ljudje se prerivajo in stegujejo roke za darili. Princa indijske države Baroda imajo za »dobrega« vladarja, ker je po angleških poročilih položaj v drugih indijskih državah še slabši.

so na različne načine reagirali. Ponekod so poizkušali s silo, ponekod spet z raznimi ukrepi liberalizirati svoje vladanje. Navsezadnje pa ni niti enega princa, ki bi se odpovedal svoji osnovni oblasti in vladal s pomočjo soodgovorne vlade, izvoljene od ljudstva.

Zaradi nevzdržnega stanja in zaradi naraščajočega odpora ljudstva misli ta dopisnik, da bo oblast princev — zagovornikov angleške politike — kmalu minila. Svetuje laburistični vladi, da »bi ne bilo prav nič nespametno s strani britanske laburistične vlade, ko bi se z njimi začela pogajati in bi indijske prince spomnila, da morajo tudi oni korakati s časom«.

Prav nič bolj ni trdna angleška oblast v indijskih deželah izven indijskih držav. Kakor strašijo prebivalce v Britanski Indiji s princji, tako med temi razpihujejo versko mržnjo. Ali je to razkosavanje velikanske dežele in razpihovanje

verske nestrpnosti tisto »jedro skrivnosti«, o katerem govorijo reakcionarni zagovorniki imperializma, da vodi različnost v edinstvo? To je le politika imperializma, brezvestno mešetarjenje s preračunanim namenom, da se še vnaprej izkorišča zaostalo ljudstvo. To je politika imperializma, ki se poslužuje vseh sredstev, da se delovno ljudstvo ne osvobodi niti domačih, kaj šele drugih izžemalcev. Kanadski časopis opisuje, da so v Buharu že nekaj mesecev pred izbruhom nemirov, ko je bilo ubitih 15.000 oseb, državni uradniki in druge osebe popolnoma nekaznovano in javno podpirali versko nestrpnost in razdor.

Dnevno časopisje prinaša vesti o krvavih uporih muslimanov v Britanski Indiji. Enote angleške vojske dnevno streljajo v množice demonstrantov. Ob zadnjem vojaškem manevru angleških enot v državi Hajderabat je britanski vojni štab predvideval splošno indijsko vstajo, general-

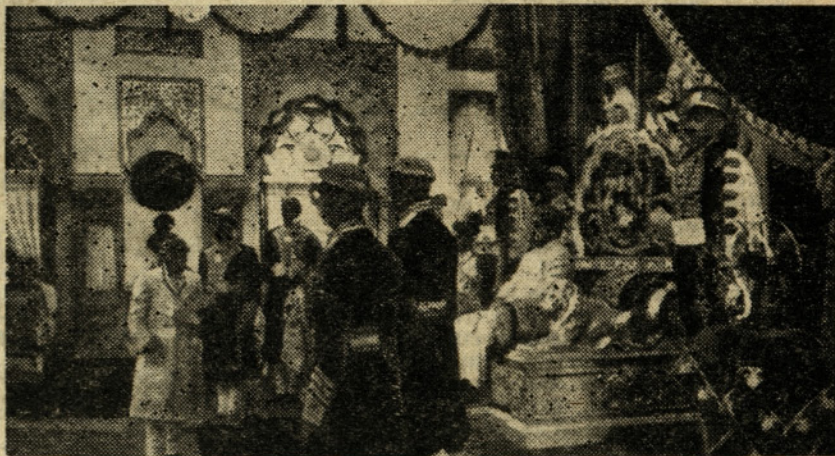
no stavko, razrušitev komunikacij. Najbolj pa se Angleži v Indiji zanašajo na to, da se bo v slučaju odpora »divja gomila« Indijcev med seboj prepirala. Tako napeto stanje v Britanski Indiji znova potrjuje »modrost« imperialistične politike, da se je Angležem posrečilo ustvariti to »čudovito delo« — britanski imperij.

Vsekakor pa nekateri upravičeno imenujejo Indijo »biser britanske kronet«. Indija je namreč izredno bogata dežela. V proizvodnji premoga — katerega pomanjkanje je za Veliko Britanijo najbolj boleča rana — zavzema Indija drugo mesto v britanskem imperiju. Ležišča železne rude so tu najboljše na svetu. Indija izvažala eno tretjino svetovne proizvodnje mangana in ima monopol v proizvodnji plutovine. Tako se je Anglija po izjavi indijskega delegata spremenila v dolžnika Indiji. Njen dolg presega eno milijardo funtov šterlingov.

A vključno rudnemu bogastvu je industrija Indije slabo razvita. Angleški kapitalisti stremijo za tem, da z zaviranjem razvoja domače industrije sami izkoriščajo ogromna prirodna bogastva. S tem vežejo nase tudi v gospodarskem oziru zaostalo Indijo. Dežela se krči v bedi, pomanjkanju in lakoti, iz indijskih pristanišč pa odvažajo angleške ladje preko oceana bogastvo njene zemlje.

Boj za neodvisno Indijo se nadaljuje. Slabijo ga notranje verske in strankarske razprtije, ki jih razpihujejo angleški imperialisti. Dežela je velika kot Evropa brez Sovjetske zveze. Zaostlost prebivalcev se le težko primerja z drugimi deželami. Vendar vključno vsem težavam Indija v notranjih krčih išče pomoč v lastni silah. Prihodnost nam bo razkrila nadaljnji razvoj dogodkov v Indiji.

—k

Princi so največja opora angleške politike v Indiji. V razkošju in v orientalski razsipnosti se v Barodi vrše ceremonije na princem dvoru.

Ognjenik Etna na Siciliji je pričel znova bruhati. Lava se je ustavila v skalah.

V Belgiji pred parlamentom razganjajo orožniki demonstrante, ki terjajo v letu 1941. obljubljeno nagrado za aktivno borbo proti okupatorju.

Cvetni teden

RUDOLF KRESAL

Poročnik Plavnik je živčno hodil gor in dol in si grizel ustnice. Bil je kakšnih trideset let star, lepega, čistega obraza in živahnega pogleda. Kakor večji del rezervnih častnikov se je tudi on hitro znašel na veliko jezo aktivcev, ki so bili bolj ali manj podobni tistem topniške-mu poročniku, ki bo vzdevek »guvernanta« nesel v grob, ker je neprenehoma vpil na vojake: »Zapni si ovratnik, živina!« Danes spet ni bilo kruha. Že tretji dan. Poročnik Plavnik je zdajci vzrojl:

»Ali veste, kaj počno te magazinske svinje? — Moko prodajajo, kruh prodajajo, mežgo prodajajo — vojaki pa, ki morajo zasesti položaje, nimajo grizljaja. Povedal sem komandantu.«

»In kaj vam je dejal?«

»Da bo že napravil red. Hudiča bo...«

»Jaz na vašem mestu se ne bi tako razburjal, mu je odvrnil prostak Jaklič, v civilu profesor.«

»He, mislite? — Ali pa še bolj! Kdo ve, kako vpijete v šoli na svoje fante. Ali ste danes dobili kruh?«

»Ne.«

»Ostali tudi ne. Ali imate mesečno plačo, kakor jo imam jaz, da si lahko privoščite kosilo v krčmi?«

»Nimam. Samo deset simboličnih dinarjev.«

»Vidite. Tudi ostali je nimajo. Za deset dinarjev ne boste pojutrišnjem dobili niti drobtine, kvečjemu kakšno simbolično drobtino,« je s strupenim smehljajem dejal poročnik Plavnik, se spet vgriznil v ustnico in dostavil: »Ali se bo vojska lačna borila?«

Poročnik Plavnik se je ustopil pred Jakliča in ga besno gledal. Jaklič mu je mirno odgovoril: »Borila se bo tudi lačna. Toda vprašanje je, če se bo sploh mogla boriti!«

Poročnik Plavnik si grize ustnice in ne reče besede. Jaklič nadaljuje:

»Med vojaštvom se širi govorica, da ne manjka le kruha, ampak da tudi streliva ni, da pride dnevno samo po nekaj ročnih granat, največ pol vagona. Te govorice ne morejo biti delo pete kolone, saj vagoni raztovarjajo naši ljudje. To dokazujejo današnje puške, od sto pušk je štirinajst nerabnih, dokazuje, da fantje niso dobili kruha, dokazuje, da se bajoneti lomijo kakor solniki. To, gospod poročnik, ni delo pete kolone! To je naše delo, plod ne samo naše politične lahkomišelnosti, ampak naše vprav viačugarske zanikrnosti. Vsi tovarnarji orožja pri nas so Nemci.«

Poročnik Plavnik nekaj časa molči, potem tiho pravi:

»Dragi Jaklič, pete kolone že nekaj dni ni več treba. Vojna je pred durmi, nemški in italijanski radio že od 27. marca neprenehoma tulita o silnih izgredih v naši državi in neverjetnih grozotah nad nemškim življenjem. Proti nam se vrši ista gonja, kakršna se je vršila proti Poljski pred napadom. Ko poslušate, da že kar množično morimo Nemce in Italijane, da je nevarno govoriti pri nas nemški, italijanski in madžarski, da gore cele nemške vasi po Vojvodini, da smo zažgali Kočevje, da obešamo župane, ki so pripadniki nemške manjšine, da požigamo vsa nemška posestva po Štajerski in Gorénjski, tedaj vam ni treba več govoriti o peti koloni. Ta tuleči nemški in italijanski radio nam že nekaj dni napoveduje vojno, mi se pa nanjo pripravljamo, kakor bi bili namenjeni na šaljivo nogometno tekmo. Časopisje ne črne besede, namesto da bi ljudstvo pripravilo na resnost odločilnega trenutka in mu vtilo samozavesti. Danes je bila v komandi huda ura. Komandant je vpil, da bo dal vse večerajšnje in današnje ministre postreliti! Ljudstvo mora biti pripravljeno na najhujše, mora vedeti, kaj se godi okoli njega, kaj ga čaka. Če se ne motim, pojdete v propagandni oddelek.«

»Morda je že vse prepozno.«

»Kaj? — Morda...«

»Vse je zamujeno«, spregovori grenko prostak Jaklič. Vse je izgubljeno. Vsa naša jutrišnja rešitev je v tem, da smo vsaj zadnji trenutek ubrali pravo pot in priznali Rusijo. A zgodovina nam bo ta zadnji trenutek le očitala. Očitala nam bo, da smo bili do zadnjega trenutka najbolj reakcionarna država na Balkanu. To je žalostno. Zakaj zgodovinska ocena še ni dala nobenemu reakcionarju lepega spričevala. Zbogom Jugoslavija. Kmalu bo cvetna nedelja. Štejte dneve, gospod poročnik.«

»Človek bi se vas bal.«

»Ne, mene se ne bojte. Bojite se časa, ki prihaja. Ali je v listih kaj novega?«

»Nič.«

Jaklič se je zasmejal in dejal:

»Nekaj je pa le novega.«

»Kaj? Saj jih niste bralil!«

»Ne, tu mi nihče ne prinese listov. Ampak v temle, ki ga ves čas mečkate, vidim, da so kakor vsako leto za veliko noč oglašili delikatesnih trgovin malo večji.«

Poročnik Plavnik pogleda list in bere velik oglas: Prazniki vstajenja bodo prazniki miru. Nudimo vam naše odlične Kleefisch gnjati, izborna vina vseh vrst, likerje, čokolado, najfinejše bonbone... Cene zmerne. — Poročniku Plavniku se zbirajo sline, Jakliču tudi. Oba se smejeta. Poročnik pravi: »Če bi šli radi na kozarec vina, pojdite. Do večera ste

je spet zagrmel, se pognal dalje in stekel po svojih trakuljah iz baze na cesto nazaj v planino, da privleče spet stroj. Vsa baza je bila polna teh strojev, ki so opravili svoje delo in bili določeni za Bosno, da jih ne dobi v roke sovražnik. Dneve in noči so peli ti motorji in trušč železa ljudem ni dal spati. In govorili so: Ti stroji ne pridejo nikoli v Bosno. Vse ljudstvo je vedelo, da ne pridejo nikoli v Bosno. Ljudstvo je vedelo, da so vsi načrti izdani. In stroji so stali v bazi v dolgih vrstah drug za drugim, drug poleg drugega in čakali, da pride sila in si jih vzame. In ljudje so govorili: Da bi jih dali vsaj zasebnikom, podjetnikom. Tako jih bosta pa dobila Nemec in Italijan kot plen.

»Kakšen plen!« se je nekdo razburil. »To ni nikak plen, če mu jih sam pripelješ.«

Potekla sta dva dneva in po bazi se je razširila govorica, da je spet prišlo ne-

trgovec, eden trgovski pomočnik, šesti pa nekakšen uradnik, ki je venomer govoril in čim manj ga je kdo poslušal, tem hitreje je vezal svoje otrobe in si neprenehoma popravljal debele naočnike, ki so bili v strahotnem nesporazumu z vso to slamo, ki jo je mlatil od jutra do večera. Govoril je, ko je jedel in ni miroval z jezikom niti tedaj, ko je imel žlico med zobmi, da je juha brizgala na vse stra.

»Oh, ko bi zdajle mogel skočiti k Slamiču, — cmok, cmok, štrk, štrk — po obloženo mlečno žemljico — štrk! — Moja deklica — štrk — veste, hotel sem se poročiti — kh — spet se mi je zalotelo. Ali vi radi jeste vroče — štrk, kh!«

Jaklič in trgovec Lipec, krepek, zdrav človek okoli štirideset let star, sta pograbila svoji porciji in šla za dober lučaj od njega nadaljevat svoje zajemanje. A ko je pojedel, je vražji opletatelj prišel za njima in začel tveziti nekaj o planinah, kako je zdrsnil čez previs in sprožil cel plaz, on je pa na previsu visel vso noč, kh.

»Ik! Ika! — še kolcati se mi je pričelo!«

»To je zdravo,« je dejal Jaklič, »boste manj govorili!«

»Ali mnogo govorim?«

»Nu, za pehar preveč, za zvrhan koš bo pa žel!« mu je odvrnil trgovec Lipec.

lahko zunaj. Tu imate objavo. Kapetan Križman se vas je spomnil. Pravi, da ne boste prezgodaj strohneli. Dejaj je tudi, da vas on ne bo gnjavil. Podaril vas je komandantu.«

»Hvala. — Če mi dovolite, da pribijem majorske naramke, vas povabim!« »Drugič!« in poročnik Plavnik je že tekel. Jaklič je smehljaje se skomizgnil z rameni in to popoldne posvetil samo sebi.

Po cesti Poljanske doline so noč in dan ropotali motorji traktorjev, ki so vlekli z utrdbene črte v planinah gradbene stroje, mešalce betona, drobilce kamenja, valjarje, žerjave in trebilnice. Njihov kovinski trušč je napolnjeval vso dolino. Skozi nam stežaj odprta široka vrata baze se je valil stroj za strojem in kamor ga je zapeljal traktor, tam je trušč mahoma utihnil. Stroj so odpeli in traktor

kaj kil ročnih granat. Ljudje so se smejali. V glave jim je stopala nekakšna nora zavest, da se bodo spoprijeli s pestmi. Z golimi pestmi. A malodušja vendarle ni bilo. Morala čet je bila odlična. Tisti, ki so prišli v bazo s položajem, so pravili, da Bosanci v gorah pojo in ob skale brusijo bajonete in da se, če že ne vsak tretji, pa vsak peti zlomi. Vse dni so prihajale trume vpoklicancev in korakale takoj dalje proti Poljanam. Med njimi si videl vse mogoče ljudi, neverjetno scapane postave in elegantne meščane s kovčgi vseh vrst. Cesta je bila zavita v oblake prahu.

Jakliča je iznenada prevzelo, da bi šel na kak položaj v kakršen koli bunker. Baza se je praznila. Na opremo je čakala samo še štabna četa. V Jakličevi baraki je ostalo samo šest že priletelih bolničarjev, dva med njimi sta bila cestna delavca, eden je bil smetar, eden je bil

Jaklič se je vsem umaknil in sedel med velikanske skladownice desk. Tole življenje mu je presedalo in zaželel si je, da bi se že vendar kaj zgodilo, da bi se zgodilo tisto najstrašnejše, o katerem že ni nihče več dvomil in da bi ves ta do obupa nori svet podrlo. Kakšen preket čas je bil to.

Prijel se je za glavo in zaškripal z zobmi. Od barake sem je slišal vpiti na rednika, kje so ljudje. Z vagonov je treba zmetati slamo. Jaklič bi bil v vsakem drugem trenutku spričo tega obupnega pričakovanja šinil kvišku in se javil, zdaj pa se ga je lotila vprav robijaška trma, tista nemarna trma, ki se jo nalezesh med večno prežičimi pandurji. Zdaj se je potuhnil. Slišal je, kako na rednik sprašuje po tistem zabitem profesorju.

»Kakšen profesor?« se je nekdo oglašil.

SLOVENSKI VELIKONOČNI OBIČAJI

Velika noč pomeni konec zgodnje pomladi, hkrati pa oznanja začetek prave zelene pomladi. Veliko noč imenujejo pri nas tudi *vüzem*, (vzhodna Štajerska in Prekmurje), *vuzem*, *vuzam* (Bela Krajina), *vezom* (Kostel), *vazem* (Istra). Besedo izvajamo iz »vzeti«; vüzem je torej praznik, ko po dolgem postu smejo kristjani vzeti meso in ga uživati. Slovenski velikonočni običaji imajo s spomladanskimi mnogo skupnih momentov. V velikonočnih običajih je namreč vse polno podobnosti, ki spominjajo na staro pogansko praznovanje pomladi. Med prvimi nam tega starega obrednega praznovanja naj navedemo na priliko: umivanje, očiščevanje, prenavljanje, uničevanje in izganjanje nevarnih zlih čarov, nesreč in bolezni, veselje nad novoletjem in vstajenjem narave in bogov, demonov, ki naj prinašajo srečo in pospešujejo rodovitnost.

Posebno značilnost daje velikonočnim običajem hrust in trušč, ki vidimo v njem po starem praznoverskem smislu obrambno dejanje pred zlemi silami. V nekaterih krajih v Prekmurju pokajo fantje na veliki četrtki s težkimi biči in tulijo v mlečne piskre, da bi s tem pregnali škodljive čarovnice, ki po praznovanju odzvajajo kravam mlečnost. Kot naslednje obrambno sredstvo naj navedemo streljanje. Znano je, da po Gorenjskem prično fantje na velikonočno nedeljo navsezgodaj streljati z možnarji, drugod po Slovenskem pa je streljanje nepogrešljiv sestavni del velikonočnih procesij. Redkokje pa naletimo na davni pomen streljanja. Tako so na Pohorju uverjeni, da je dobro, ako se na veliki petek strelja, ker to odganja čarovnice in varuje perutnino pred sovražniki. Tudi *velikonočna raglja* brez dvoma izhaja iz starega poganskega obrednega orodja, s katerim so uganjali ropot, da bi se zavarovali pred zlemi silami. Danes vidimo velikonočno ragljo, kako nadomešča v velikem tednu zvonove, ki so bili po ljudski govorici odpotovali v Rim, ali pa oznanja, da so velikonočne jutranjice končane. Velikonočni raglji pri nas kaj različno pravijo. Ponekod so raglje klepetci, ropotci, drugod goddrčke, brenče itd. V okolici Skofje Loke, Stare Loke, Kranja ter ponekod na Dolenjskem pa mladina uganja ropot velikega tedna tako, da zvrle pred cerkev stare odložene zaboje, škafe in sode (v preteklih časih so kmečki fantje nabrali stare lesene izrabljene pluge, lomljene zejavnice, skrinje in omare) ter udriha z gorjanci po kupu nabrane lesene ropotije, dokler je popolnoma ne razbije. Po ljudski razlagi pomenja to razbijanje pokanje zemlje, grom in tresk ob Kristusovi smrti na veliki petek. Drugod pa ponazarja kričanje Judov pred

Poncijem Pilatom. Take ljudske razlage so brez dvoma drugotnega značaja. Če pomislimo na ljudski naziv tega običaja, ki pravi, da z razbijanjem »Boga strajšo«, nam je s tem prvotni namen običaja dovolj dobro pojasnjen. Zakaj v starem praznoverskem jeziku bi lahko dejali, da zlega boga oziroma zle duhove strajšijo in odganjajo.

Na veliko soboto zjutraj zakurijo pred cerkvijo velik ogenj, ki ga duhovnik blagoslovi. Pri tem velikonočnem ognju užgejo otroci osušeno in na žico privozano drevesno gobo ter z njo raznosijo ogenj po vseh hišah. Ogenj, ki ga na veliko soboto zanetijo na domačem ognji-

šču, varuje hišo pred požarom in strelo. Ponekod nosijo otroci blagoslovljeni ogenj po vsem posestvu okrog, da bi bila tako vsa domačija obvarovana hudega. Na vzhodnem Štajerskem, v Prekmurju ter deloma na zapadnem Štajerskem in Koroškem pa zakurijo na veliko soboto še posebne kresove, ki jim po panonskih predelih pravijo *vüzemnice* ali *vüzenice*. Vüzenice kurijo najraje kar na polju, ker verujejo, da bo potem dobro obrodilo. Na Koroškem pa nosijo na veliko soboto zvečer ali celo pozno v noč *smolnice*, posebne bakle iz smolnatega in posušenega borovega ali smrekovega debla. S prižganimi smolnicami gredo v sprevedu

po vasi, poljih in travnikih, sučejo smolnice ter molijo. Danes pravijo, da iščejo Kristusa, po starem pa so dejali, da coprer preganjajo in prosijo za dobro letino.

Po starodavnem običaju se mora človek na pragu pomladi ali poletja prenoviti in se otesti vsega slabega, da stopi tako preropen in čist v mladoletje. O veliki noči, pomladanskem prazniku, je *voda* zelo zdravilna. Znano je, da so se stari Kranjci na velikonočno soboto umivali s tekočo vodo, da se jih ne bi vse leto prijel kuga. Splošno pa se pri nas ljudje na veliko soboto zjutraj, ko zvonove odvežejo, umivajo s tekočo vodo, da ne bi dobili peg ali raznih bolezni, da jih komarji in drugi mrčes ne bodo pikali, dekleta pa da bi bila lepša in bolj bela.

Važen sestavni del velikonočnih običajev so *velikonočne jedi*. Okrog teh jedi se je sčasoma razvilo precej običajev. Na veliko soboto popoldne nosijo v jerskih velikonočne jestvine, ki jih na kratko imenujejo »žegen«, v cerkev ali k bližnji kapelici ali znamenju k blagoslovu. Na Dolenjskem nese velikonočni »žegen« k blagoslovu navadno tista domača hči, ki je godna oziroma pripravljena »za možu«. Po končanem blagoslovu pa skoraj povsod pri nas dekleta tekmujejo med seboj, katera bo prej doma. Tisto dekletu, ki prvo priteče od blagoslova domov, se bo še v tekočem letu omožilo, ali pa bodo pri tisti hiši, kjer je dekletu doma, prvi opleli proso. Med velikonočnim pečivom naj omenimo kranjske potice, kolače in kolačke, štajerski presnec, goriške gubance, pinco in menihe, koroški šartelj ter belokranjski nadev. Med drugim ne smemo pozabiti stare kranjske aleluje, to je posušenih, zrezanih ali stolčenih ter na svinjski juhi kuhanih repnih olupkov. Aleluja nas spominja velike lakote leta 1529. na Kranjskem, ko so ljudje o veliki noči tega leta jedli same repne olupke. V Rožu in okolici Vrbskega jezera na Koroškem slovi lavr kot posebna velikonočna pijača, ki po obilni jedi gasi žejo in ima hkrati pomlajujočo moč.

Pomembna in zelo stara velikonočna jed pa je *jajce*. Velikonočno jajce je naravna podoba rodovitnosti in izvor življenja v pomladanskem času. V trdo kuhanim in rdeče barvanim jajcem pravijo pri nas splošno *pirhi*. Barvana, povrhu tega pa še okrašena jajca se v Beli Krajini, po vzhodnem Štajerskem in Koroškem in dr. navadno imenujejo *pisanice* ali *pisanke*. V Prekmurju in deloma na vzhodnem Štajerskem poznajo *rumenice*, *remenice*, *rimanice* ali *remenke*, ki v starem prekmurjskem narečju pomenijo rdeča jajca. Pirhe ali pisanke delijo botri otrokom, dekleta pa fantom.

Jajčne lupine porabijo za različne namene. V Beli Krajini jih dajejo po hiši za strop ali zloge, da ne bi imeli stenice in ščurkov. Na Dolenjskem potresejo lupine kokošim, da bi vse leto nesle jajca. Na spodnjem Štajerskem in drugod jih

Velikonočne pisanice iz Bele Krajine (Etnografski muzej v Ljubljani)

»Tisti, ki ne zna ust odpretile!
»Aha, že vem, šel je h komandantu!«
se je nekdo zlagal.

»Komandantu?«
»Da, klical ga je.« Oni je za trenutek molčal. Potem pa se je nad bolničarji začel dreti, vpil, da je treba sedem mož, preden poberejo eno samo slamico. To je bilo prekleto res, zdaj še tunc bolj res, ko ni bilo ne orožja ne municije ne kruha, ampak samo slama. Križ božji, s slamo vendar ne dobiš vojne.

Dolgo ni dremal. Prišli so delavci in začeli deske nalagati na avtomobile. Vrnil se je v barako in tam stal kakor bi ne čutil več ne sebe ne sveta. Vstopil je narednik.

»A, tu ste!
»Dober dan.«
»Po kaj pa ste šli h komandantu? Kaj vam je dejal?«

Nu, kaj mu je dejal komandant, to temule naredniku prav nič mar. Jaklič mu je dal sila pameten odgovor:

»Pogovarjala sva se.«
Oni ga je debelo pogledal. »Kaj, pogovarjala — s kom...«

»Da, pogovarjala. — O vremenu.«

»Ali ga ima za norca? Narednik se je

živčno prestopil, nato pa je sedel na pograd. Jaklič se je naslonil na opornik. Oba sta molčala. Čez nekaj časa je narednik zamišljeno dejal:

»Dolgo ne bo trajalo.«
»Kaj? To vreme?«

Narednik ga je spet debelo pogledal, nato pa zamahnil z roko in pokimal:

»Da, to vreme.«
V barako je stopil kapetan Križman, Jaklič in narednik sta šinila kvišku.

»Tako, tako, popoldanska dremavica. Ne bo nič. Skladišče moramo pospraviti. Nimam dosti ljudi.«

Jaklič se je rad odzval. Imel je pač svoj pojem o skladišču. Predstavljal si je velik smeten prostor in sebe v njem z metlo v roki. Toda ugledal je res velik smeten prostor, na tleh pa velikanske kupe umazanega vojaškega perila, hlač in srajc in rjuh. Začel je odbirati. Iz kupčkov hlač, srajc in rjuh so zrastle novi kupi nesnage, obupne nesnage. Zastudilo se je su lastne roke. Vzdihnul je in si vzvzval križ. Kamor pridež povsod sta blato in nesnaga. In spet je delal naprej. V globokem mraku se je umil in šel po večerjo. Toda večerje nocoj iz neznanega vzroka spet ni bilo. Legel je

in se zastrmel v črni lesen strop nad seboj.

Na cvetno nedeljo se je zbudil v Poljanah. Spati ni mogel in je bil prvi pokonci. Ljudje okoli njega so zazdehali drug za drugim, se pretegali in leno vstajali. Potem so stali v mrzlem oblačnem jutru pred kmečko hišo, v kateri je bila vojna ambulanta in kakor sleherni dan čakali, da se nekaj zgodi, da pride povelje za odhod, da se zabliška.

To jutro je dolgo vladala tišina. Malo po sedmi uri so pa začeli begati častniki na vse strani, si nekaj pošepetavali in mrkoresni gledali zdaj v to zdaj v ono stran.

Zgodilo se je. Beograd je bil ob petih zjutraj bombardiran.

In ljudje so to vest sprejeli kakor bi jim bila že davno znana. Vsi so globoko zadihali kakor bi vedeli že to minuto, da bodo potrebovali mnogo zraka. Okoli osme ure so Poljane spremenile svoj obraz. Vsa pota, vse ceste so bile polne vojaštva, kamijonov, orožja in kmečkih voz. Vse se je mrzlično pripravljalo na odhod, vse je čakalo zadnjega povelja.

Okoli devete ure je zazvonil farni zvon. Na desnem bregu Poljanščice so vojaki

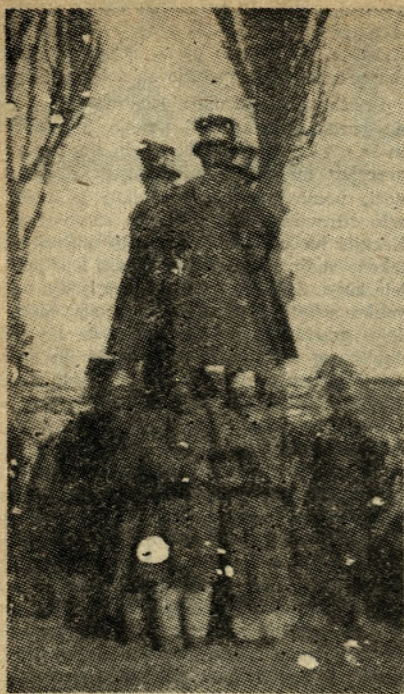
nakladali na vozove težke strojnice in strelivo. Po desnem bregu so šli ljudje v cerkev od blizu in daleč, starejši z oljčnimi vejicami, mladina z butaricami. Iz cerkve se je pa vil pogreb.

Tedaj je nekdo zmedeno vzkliknil:

»Ali je že ves svet znorel?«

Za trenutek je vse obstalo in gledalo ta strahotni prizor. Na tej strani so se premaknili vozovi z orožjem, lahko topništvo, na drugi strani vode se je po cesti in navzgor vil pogreb s črno krsto, po cesti navzdol — cvetna procesija z oljčnimi vejicami in butaricami, na vse je pa rosil mrzel pomladni dež. A ta prizor je zdajci narasel v nedoumljivo veličino. Mimo topov, mimo korakajočih čet, vozov, mimo oljčnih vejic, butaric, starcev, žensk in otrok in pogreba se je cerkvi bližala majhna gruča ljudi in zajetna, slovesno oblečena ženska s pečo na glavi je nesla h krstu dete.

Večje, silnejše, pretresljivejše podobe življenja ni moglo več ustvariti. In potem je ta podoba izginila in samo dež je še žalostno lil po strehah, po ljudeh in po orožju, da je kovina pela kakor bi nekje daleč, daleč, nekaj tiho in žalostno pozvanjalo.

Ukrajinski (rutenki) velikonočni stolp, podoben belokranjskemu »turnu«

trosijo okoli hiše in nosijo na njive, da bi pregnali kače in drugo škodljivo go-lazen.

O veliki noči se veseli mladina pomladi in ponovnega vstajenja narave k življe-nju. To velikonočno resničnost nam v ve-liki meri izpričujejo raznovrstne veliko-

nočne igre, ki je njih dan predvsem velikonočni ponedeljek. Prvo mesto za-vzemajo igre s pomladanskimi jajci, od katerih so bile nekatere v davnih časih tesno povezane s čarodejnimi obredi v poljedelstvu. Zelo stara igra je veliko-nočno valjenje ali trkljanje s pirhi, ki ponekod zavzema oblike nekakšnega me-tanja. Rusi so na priliko s to igro čarali oploditev zemlje in dozorevanje vsejanega semena, ki je enako jajcu. Tudi pri nas mladina na veliko noč valja, trklja, ta-kala, talika, trkalika, krkalica ali katalica s pirhi. Na čok naslonijo desko ter po strmini spuščajo pirhe na tla. Če spu-ščen pirh na tleh zadene tam že nastav-ljeni drug pirh, vzame stavec oba. Med pirhe pa so se pri nas šeasoma pome-šale pomaranče. Tako poročajo, da je ljubljanska mladina sredi 19. stoletja na velikonočni ponedeljek metala v »turški jami« pri sv. Krištofu pomaranče proti njenemu robu, da so se talikale nazaj v jamo. To talikanje s pomarančami je pozneje izpodrinil drug, zelo svojevrsten običaj, pri katerem je poleg mladine sodelovala tudi ljubljanska gospoda. Po poročilu se je še okrog leta 1870. na velikonočni ponedeljek zbrala ljubljanska mladina v »turški jami«, gori nad jamo stoječa gospoda pa je obmetavala mla-dino s pirhi, pomarančami, jabolki, pre-stami in drugim. Tudi drugod po deželi so se na velikonočni ponedeljek tako za-bavali. V Metliki so bile vloge na ta na-čin razdeljene, da so metliški kmetiči »špotali« gospodo in jo obmetavali s pisa-nicami, pomarančami i. dr. Ta metliški običaj v Metliki se nam vsekakor prika-zuje s časovno — socialnim ozadjem, v

Belokranjski velikonočni »turn« (Foto Boris Orel)

luči davnega razmerja med graščaki in kmetiči-tlačani, v stari velikonočni igri, v trkljanju in metanju pirhov. — Med velikonočnimi igrami z jajci naj še na-vedemo trkanje s pirhi. V Beli Krajini pravijo, da se šterclajo ali turčajo, dru-god pa, da s pirhi tilčajo, štrucajo ali tulčajo. Trdnjše jajce zmaga in njegov lastnik se polasti ubitega pirha. Pirhe tudi sekajo z novcem.

Med velikonočne igre spadajo nazadnje tudi raznovrstne igre, ki jih izvajajo v Metliki na veliki ponedeljek: most, kurji boj, rešetca, ropčeci, turn, itd. Med njimi je zlasti starodaven in znamenit turn, ki je zelo podoben stolpu, ki ga delajo in nosijo o veliki noči okrog cerkve Ukra-jinci (Rutenci). Podobne igre so pred leti poznali v Železnikih na Gorenjskem, v Kropi, v Kamni gorici, v Krškem, itd.

Kaj nam povedo slovenski velikonočni običaji? Prvič: da je med našimi običaji sila mnogo ostalin starih poganskih obi-čajev, ki jih je krščanska cerkev po svoji znani preizkušeni metodi vzela v svoje okrilje, jih deloma preoblikovala ter jim v duhu krščanskih velikonočnih prazni-kov dala drug verski smisel. Drugič: ve-likonočni običaji kot izraziti spomladan-

ski običaji določno vsebujejo prastare namene poganskih čarovnih dejanj, t. j. odvrti in uničevati pogubne zle sile na eni strani, na drugi pa pospeševati ro-dovitnost in rast, izprositi srečo in zdrav-je. Povsem upravičeno lahko rečemo, da velikonočni običaji, kakor vsi ostali letni običaji, jasno razodevajo materialistično miselnost našega starega kmeta, ki si je vse leto samo prizadeval, kako bi povečal svoje pridelke ter zavaroval sebe, dru-žino, živino ter dom pred raznimi so-vražniki. Da bi to dosegel, pa je seveda uporabljal taka sredstva, ki je o njih v svoji nevednosti in svojem praznoverju menil, da so kar najbolj uspešna in učin-kovita. Z razvojem znanosti in napred-kom človeške družbe pa se mu je začel njegov praznoverski obrambni in prošnji inventar polagoma rušiti ter živi danes, kolikor ga ne oživljajo drugotni kršćan-ski nameni, večidel kot golo izročilo, ki brez starih poganskih smislov nezavestno prihaja iz časa v čas, od roda na rod. Vsekakor bomo v nadejnih časih naj-lpše spoštovali naše ljudske običaje, če jih bomo primerno vključili v našo novo delovno skupnost. O tem pa kaj več pri-hodnjič.

Velikonočni ogenj (Foto Slavko Smolej)

Ali je mraz vzrok prehlajenja

Pri temperaturah, ki sedaj vladajo po vsej Evropi je skoraj vsak drugi človek »prehlajen«. To je ona vrsta obolenja, ki ga, če ne nastopa s posebno težkimi znaki, prav za prav nimamo za bolezen. Tak človek kar brez skrbi hodi na delo, v službo. Torej kratko malo med prehla-jenjem opravlja svoje običajno delo.

Pa vendar izgubljam vsako leto mili-jarde vrednosti in tudi mnogo milijonov delovnih ur v svetovnem gospodarstvu zaradi prehlada. Pri vsem tem si še ni-simo na jasnem, kako to obolenje nastane in tudi ne o tem, kakšne zaščitne mere so proti temu obolenju najboljše. Tako vlada glede pojma »prehlajenje« prav-cata zmola.

Po splošni jezični uporabi mislimo s prehlajenjem bolezen in tudi vzrok nje-nega nastanka.

Eni iščejo vzrok v ohlajenju organov. Pravimo, »prehladil sem se«, ali »sem prehlajen«. V enem primeru bolj pou-darjamo nastanek, v drugem primeru pa samo bolezen. Vprašajmo se torej, ali so

številna in mnogovrstna obolenja, ki smo jih imeli in jih imamo še danes za »prehlad«, v resnici nastala zaradi »prehla-jenja«. V učbenikih so v preteklem sto-letju našli 70 bolezni kot obolenja te vrste, namreč, da so te bolezni nastale zaradi ohlajenja. Naraščajoče število teh obolenj je bilo vzrok, da smo za ved-no večje število teh obolenj odkrili bacile kot povzročitelje. S tem se je bolj in bolj ožil krog teh bolezni. Navsezadnje so prišli tako daleč, da so za vsako teh bo-lezni mislili, da ji je vzrok posebni bakte-riološki povzročitelj. Prehlajenje so torej popolnoma izključili in vsa ta obolenja označili kot nalezljive infekcijske bolezni.

Neki znanstvenik je poizkušal dokazati, da se zaradi mraza ne prehladimo. V ta namen je sam na sebi izvajal junaške po-skuse. Imel je oziroma bolehal je na kroničnem katarju bronhij (dihalk). Je-mal je kljub temu izmenoma hladne in vroče kopeli. Neposredno po teh poizku-sih se je postavil gol na močan, oster prepri pri precej hudem mrazu in sicer

pol ure, pa se ni nikoli prehladil. Veliki otroški zdravnik Pirquet je bil mnenja, da nahod ne more nastati zaradi prehla-jenja. Utemeljeval je to mnenje s tem, da otroci na njegovi kliniki spijo pri 20 % mraza, torej pri nizki zunanji tem-peraturi in da niso nikoli prehlajeni.

Polarni raziskovalci so vsi složni, ko trdijo, da niso nikoli prehlajeni, čeprav se zelo močno ohladijo.

O Eskimih vemo, da hodijo poleti na pol goli. Pozimi pa pustijo, da se zmraznjena obleka otaja na njih in so pri tem zelo zdravi.

Šele od belih ljudi so zvedeli za raz-lična obolenja vsled prehlada.

Kljub temu je večina zdravnikov danes mnenja, da igra ohlajenje pri nastanku bolezni posredno in neposredno vlogo. Med vojno so z vojaki delali množične poizkuse in so pri tem ugotovili, da je pod vplivom ohlajenja naraslo število obolenj zaradi prehlajenja. Kaj so šele ugotovili v različnih taboriščih na naših internirancih? Moramo torej vzeti kot gotovo dejstvo, da je mraz pri nastanku teh bolezni zelo važna činitelj.

Po mirnodopski, torej po predvojni sta-tistiki, je največje število bolezni zaradi prehlajenja. Na živalih so številni poiz-kusi dognali, da so živali, ki so jih iz-postavili mrazu, v stanju ohlajenja manj odporne nasproti nalezljivim boleznim. Torej so manj odporne kakor tiste živali, ki so jih imeli za kontrolo, namreč, ki se niso ohladile, preden so se okužile.

Pri ohlajenju nastopajo izpremembe krvi, razna vnetja in se dogajajo vsako-vrstne spremembe v telesu.

Na podlagi vsega tega moramo mrazu nedvomno pripisovati velik pomen, zlasti pri nastanku tiste skupine obolenj, ki jih v navadnem govoru imenujemo »prehlajenje«.

Kar je najmanj, je pač to, da mraz zniža odpornost telesa proti nalezljivosti, torej infekciji. Pri posebni dovzetnosti pa vodi tudi do znakov obolenj, vendar so spremembe, ki jih izziva obolenje tako številne in tako nedoločene, da iz njih ne moremo sklepati, vsaj z gotovostjo ne, na bit in nastanek prehlajenja.

Najbolj verjetno je, da zaradi ohla-je-nja nastane dovzetnost (dispozicija) za infekcijo.

Bogofa

Pojem »slepo letenje« ali letenje brez vidljivosti, je pojem, ki mora biti dandanes vsakemu pilotu popolnoma jasen, kajti od tega zavisi pilotova zmožnost in jamstvo, da bo pilot z znanjem te vrste letenja lahko izvedel tudi najtežje letalske naloge, pa najsi bi bilo to ponoči, v oblakih ali megli, pozimi ali poleti. Letalska tehnika se je v zadnjem času povzpela tako visoko, da je premagala naravne sile, ki so še pred kratkim močno ovirale ali celo izključevale letenje v megli, deževnih oblakih ali ponoči. In dandanes mora biti pilot večje tudi te vrste težkega in nevarnega letanja, ker bi sicer veliki napredek in razvoj letala bila takorekoč odveč, ko bi ga bilo moči uspešno uporabljati samo ob lepem vremenu, ob jasnih dneh in delno v nočeh, ko sije polna luna.

»Slepo letenje« zahteva »pač« celega moža, ki mora obvladati tole:

1. popolno poznavanje letalskih instrumentov in letenja z njihovo pomočjo, vse njihove posebnosti in slabosti, ki jih imajo;

2. brezžično telegrafijo;
3. navigacijo in navigacijo s pomočjo radia.

Povsem zmotno je misliti, da je slepo letenje možno brez radijske zveze med zemljo in letalom. Pilotu, ki mu je ozemlje, nad katerim leti do najmanjše potankosti poznano in je njegova pot kratka, se bo vsekakor posrečilo, da bo s pomočjo svojih zanesljivih instrumentov srečno in brez posebne nevarnosti dosegel svoj cilj. Za letenje nad neznano zemljo ali nad visokimi planinami pri daljših potetih je pač radijska zveza z zemljo letalu nujno potrebna ter si brez nje ne smemo zamišljati varnega letenja.

Približno do l. 1935. so bila z instrumenti popolnoma opremljena le nekatera modernejša potniška in vojaška letala. Danes pa skoraj ni več letala, ki bi ne imelo pred pilotovim sediščem ploščo s kopico najraznovrstnejših instrumentov, priprav in aparatov, ki pilotu omogočajo varno letenje v času, ko se s svojimi ču-

tili ne more več prepričati, kam in kako drsi njegova ptica skozi zrak.

V Ameriki so iznašli uspešno pripravo, ki jo kratko imenujejo »LINK TRAINER« in služi za ceneno in nenevarno učenje pilotov v tajnostih in problemih »slepega letenja«. Na slikah vidimo, kako je taka priprava zgrajena in kako jo uporabljamo.

Poglejmo si njen podrobnejši ustroj in začnimo kar pri tleh.

Štiriglato podnožje je trdno, negibno pritrjeno k tlom. Na njem se giblje okoli navpične osi osmeroglati okvir. Med tem okvirom in trupom miniaturnega letala leži takomenovani kardanski sklep, ki omogoča, da se v njem pritrjeno učno letalce lahko suče v smeri, kakor to zahtevajo kretnje krmilnih vzvodov, ki jih vodi pilot-učenec. Prav ta kardanski sklep omogoča, da se sprednji del ali kljun letala lahko dviga ali spušča k tlom, da se lahko nagiblje na levo ali desno krilo. Osmeroglati gibljivi okvir pa omogoča temu letalu, da se po volji pilota-učenca giblje v različne smeri.

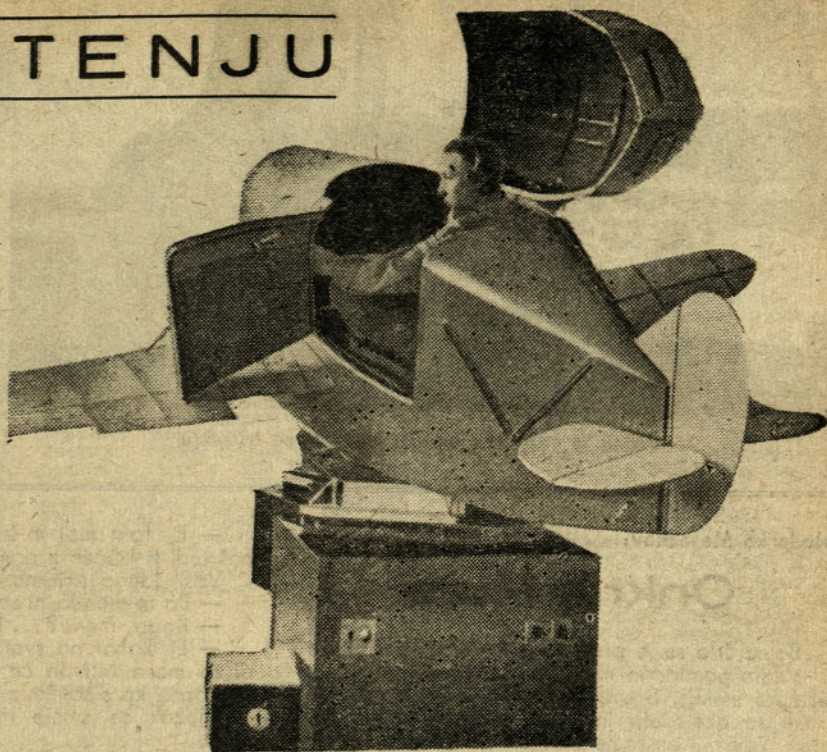
V tesnem trupu je pilotski sedež, pred njim in za njim pa kopica instrumentov in najrazličnejših priprav, ki so za učenje slepega letenja potrebne in ki učencu se pilotu skušajo ustvariti občutke resničnega letenja skozi temno noč ali meglo.

Vratca, skozi katera je moči sesti v letalo, in pokrov nad sedežem, sta tesno zaprta in v notranjost se ne prikrade niti žarek svetlobe, ko se prične šolanje »slepega letenja«.

To letalo ima krmilno palico in vzvod za gibanje smernega krmila kakor pravo letalo. Na levi je ročica za dodajanje in odzemanje plina motorju, dalje glavno električno stikalo; na desni leži telegrafsko tipkalo, mikrofonski, slušalke in stikalna plošča.

Skupino instrumentov sestavljajo:

Obratomer, krožni in magnetni kompas, libela s kroglico in umetni horizont, brzinomer, variometer, višinomer, na-

Učenec je vstopil v »Link Trainer«.

vadna ura in nekaj manj potrebnih kontrolnih naprav. Večja letala so v naravi navadno opremljena z dvojno skupino zgoraj naštetih instrumentov, da je mogoče primerjati pravilnost njihovega delovanja. »Link Trainer« pa ima le enojno vrsto instrumentov, ki so pač zanesljivo preizkušeni.

Na slikah vidimo še mizo s predalom, v katerem je pritrjen radijski aparat, ki prenaša vsa potrebna znamenja učencu v letalu in učitelju, čigar mesto je ob tej mizi. Učenec in učitelj sta med učenjem v stalni telefonski zvezi. Na mizi je gibljiva črtna naprava, ki z enakomerno hitrostjo riše namišljeni polet in gibanje »Link Trainer-a«.

Poleg tega ima učitelj pred seboj še brzinomer, višinomer in poseben instrument za pristajanje v »slepem letenju«, ki so vsi uravnani tako, da se natančno skladajo z instrumenti v letalu.

V podnožju »Link Trainer-a« je pneumatična podpritisna naprava, kateri služi tudi tam nameščeni elektromotor, ki žene prazninsko turbino s koristno storilnostjo 0,1415 cm³ zraka na minuto. Vsa gibanja vzvodov za krmilje imajo za posledico pritiske in podpritisk na mehove, ki sličejo mehu pri harmoniki.

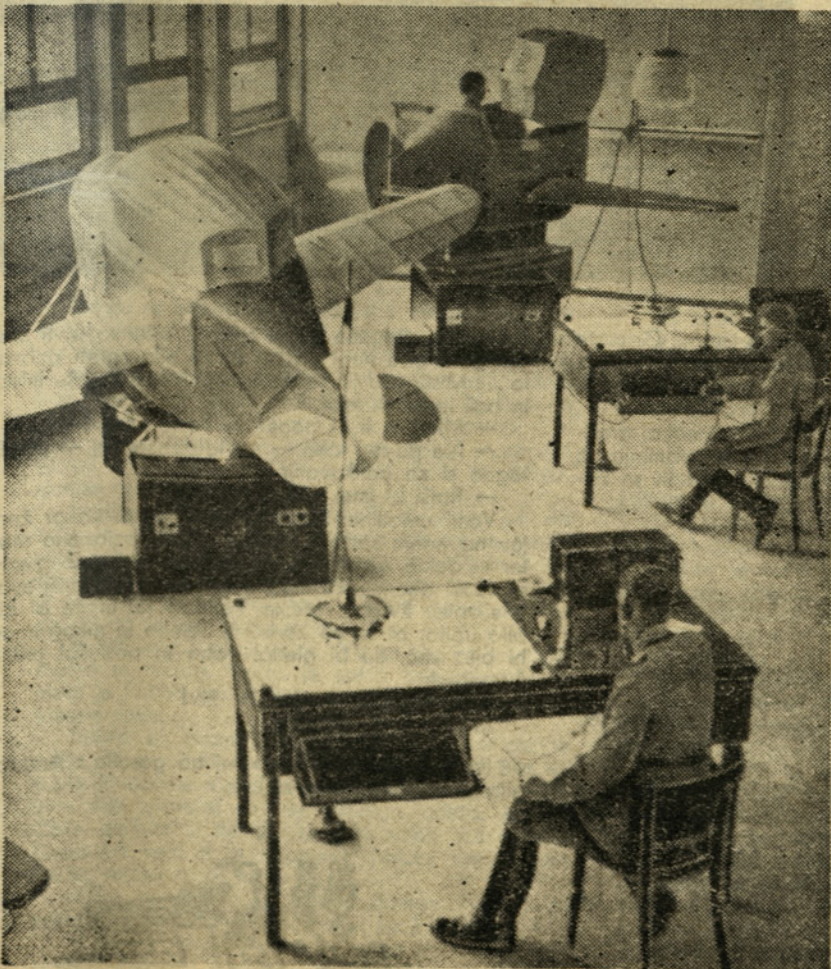
Delno so ti mehovi pritrjeni ob spodnji strani trupa, delno pa na okviru, ki si giblje okoli navpične osi. Za gibanje višinskega krmila služita dva mešička,

eden leži pred kardanskim sklepom, drugi pa za njim. Za nagib letala na desno ali levo krilo, pa služita dva mešička, eden na levi, drugi na desni strani kardanskega sklepa. Levi in desni ter prednji in zadnji mešiček sta med seboj povezana z gumasto cevjo, opremljeno s prazninsko črpalko z dvosmerno zaklopko.

Ce n. pr. pritisnemo krmilno palico naprej tedaj bo črpalka v gumasti cevi srknila iz prednjega mešička ves zrak in ga potisnila v zadnjega, letalov kljun se bo v tem primeru pobesil k tlom. Nasprotno se za dvig letala v višino napolni prednji in do kraja izprazni zadnji mešiček. Način gibanja »Link Trainer-a« se v tem sklada z gibanjem letala kot posledica pritiskov na krmilne ploskve, če letalo resnično leti po zraku.

Vzemimo pa primer, da se letalo nagne na levo krilo. V naravi je potrebno, da za levi zavoj dodamo nagibu krila še premik smernega krmila v levo. Pri »Link Trainer-u« pa nasprotno zadostuje samo nagib krila in letalce že drsi v zavoj v določeno smer. Enako kot v naravi moramo tudi tukaj z nasprotnim gibom krmilja spraviti letalo v njegov prejšnji, pravilni položaj.

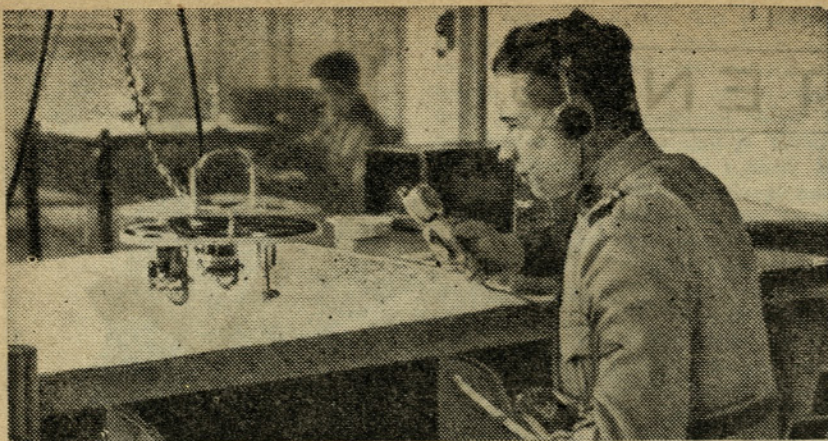
Pri premiku smernega krmila v levo ali desno stran, prične letalo drseti v levo ali desno, tako v naravi kakor tudi pri »letenju« »Link Trainer-a«.

Pogled v sobo, v kateri se piloti uče »slepega letenja«.

Učitelj se z učencem pogovarja po telefonu. Na mizi vidimo risalni aparat, ki zaznamuje tudi najmanjši gib letala.

Učitelj za mizo daje učencu navodila po telegrafu

V ta namen je pri njem nameščen še drug elektromotor, ki pomika letalov kljun v zaželeno smer. Kadar na primer deluje stranski motor, tedaj teče drugi motor prazno, torej brezdelno.

Da bi imel učenec občutek da sedi v resničnem letalu, ki brzi skozi zrak, mu proizvaja posebna priprava slične pritiskne na krmilne vzvode, kakor jih občuti v zraku. Prav tako so graditelji »Link Trainer-a« poskrbeli, da učenec dobro čuti udarce namišljenega vetra, prav kakor bi resnično letel skozi razburkano ozračje.

Fine zaklopke in množica drugih naprav soglasno delujejo vzporedno z gibanjem krmilja in letalca in zato instrumenti pred pilotovimi očmi vestno in natančno prikazujejo, kako pilot vodi svoje letalo. Ker se giblje »Link Trainer« v nasprotju s pravim letalom tako, da na-

stopajo vse gibalne sile skozi njegovo težišče, učenec praktično ne občuti sredebožnih sil, kakor jih čuti pri normalnem letenju.

S pomočjo idealno zgrajene naprave »Link Trainer« je učenje »slepega letanja« postalo neprecenljivo lažje in cenejše in kar je pri tem najpomembnejše. Učenje in izšolanje se vrši brez najmanjše nevarnosti, tako za pilota kakor za letalo. Priprava »Link Trainer« je po svoji obsežnosti razmeroma majhna in jo je moči namestiti že v srednje veliki sobi.

Zadostuje nekako 10–20 ur te vrste šolanja v »Link Trainer-u« in naš pilot bo že zrel. Že bo znal odločno kljubovati noči, oblakom ali neprodni megli, ki ga je prej ovirala pri letenju, ali pa ga celo prisilila, da se je poletu v tistem času moral odpovedati, če ni maral razbiti letala in svoje glave. Jan.

Nedeljko Mesečkov:

Onkraj Mure

Bojna črta se je premaknila daleč onkraj Mure.

Vedro pomladno nebo se je razgrnilo nad madžarsko zemljo. Drevesa so se okrasila s cvetjem, polja so ozelenela in topel veter je pihljaj čez plan. Velika Kaniža je oživela. Po glavni ulici so štrlele v zrak stene pogrcelih hiš. Življenje pa je močnejše od vsega. Na včerajšnje vojne grozote je ostal le krvav spomin. Po Veliki Kaniži se sprehajajo vojaki. Postavajo pred izloženimi okni, ogledujejo ožgane hiše. Iz mesta se je vojna vihra prenesla onkraj Mure. Vojaki so danes spokojni, prestali so že hude bitke, zdaj pa se nasmihaajo in se šaljijo med seboj. Samo da so živi in zdravi. Zd' vi, živi, veseli življenja, to je vse.

Vasil se sprehaja po ulici. Stopa po pločniku in pogled se mu izgublja sem in tja. Pomladno nebo se boči nad mestom. Toplo je. Vojak si je razpel plašč in sproščeno diha. Jutri pojde prvič na bojišče, in tam... Pa kaj bi mislil na to! Zdaj je zdrav. Srce mu burno utripa po žilah, a jutri...

Vasil odmanne z roko. Saj ni vsem zapisano, da se ne bi vrnil z bojišča ali da bi se vrnil pohabljen. On ne pozna strahu, zakaj neki? Tako je še mlad, poln življenja. Mišice so čvrste. Le kako bi mogel misliti na nekaj, kar bi mu lahko zagrenilo mladost, le kako bi mogel misliti na smrt ko je še tako mlad... Nel O tem naj preišlujejo starci.

On hoče še živeti, vrniti se v domovino, spet hoče videti svoje prijatelje, ljubljeno dekle, mater.

Mimo njega gresta dve Madžarki. Pogledata ga in se mu nasmehmeta. Tudi on se jima nasmehne. Obstane, gleda ju. Obrnili sta glavici, gledata ga in se mu nasmihaata. Vasil stopi za njima. Dekleti se pritaženo hihitata. Vasil ju dohiti, onidve obstaneta in mu rečeta nekaj po madžarsko, česar Vasil ne razume. Kako sta ljubki in mladostni! Na belih licih je lahna rdečica, oči pa gore in žgo... Vasil ju gleda ves nasmejan. Ničesar ne terja od njiju. Njuna mladost ga opaja. Kar čuti utripe njunih src pod tankima bluzama in mu je toplo, da se mu slast kar preliva po žilah.

— Cigarete? vpraša ena izmed njiju in mu besedo razloži še s kretinjo.

— A, cigarete? Imam.

Podari jima cel zavojček. Ena izmed njiju seže v torbico in mu ponudi denar ter pri tem izgovori nekaj madžarskega.

Vasil zavrne plačilo. Dekleti se mu smehljata, zahvaljujeta se mu in prikimavata, nato se poslovita.

Vasil dolgo gleda za njima, potem spet stopi, da bi ju dohitel, toda dekleti zavijeta v stransko ulico in mu izginejo izpred oči.

Vasil stopi iz mesta, leže v zeleno travo in se zagleda v sinje nebo. Visoko v zraku kroži kanja. Večerni hlad nastopa. Toda Vasil se za to ne zmeni. Lahko mu je pri duši, da požvižgava. Vstane in se vrne v temočni večer.

Naslednje jutro morajo že zgodaj vsi na pot. Potujejo naravnost na zapad... Koračijo... V daljavi je dolga vrsta dreves. Tam je Mura. Kmalu prispjo do nje. Vsenoakrog nad poljem sinje nebo, čez poljane pa veje pomladni veter.

Vasil gleda s široko razprtimi očmi in eden izmed starih borcev pokaže na reko:

— Ej, tam na drugem bregu so sovražne postojanke. Dobro so se zakopali in se ne ganejo, ampak...

— Kaj potem? — vpraša Vasil.

Tovariš ga gleda:

— Ej, fant moj, ti še nisi bil v boju... Kmalu boš tudi ti krščen z ognjem.

Vasil lažno prikima.

— Pa te menda ni strah?

— Koga, mene?... Ne, ne...

— Ej, kakor na svatbo smo prišli. Vojna je, tudi to mora biti. In če človek preveč premišluje, ima opravka s samim zlodjem.

Možak se smeje in potreplja Vasila po ramenu:

— Zdaj mi pa daj cigareto in pod večer te povedem v vas, da boš pokušal tamkajšno kopljico. In se spet nasmeje.

— Vsa vas je prazna. Niti deklet ni, da bi si človek nasladil oči... Videl boš vas brez hiš. Vse je porušeno, samo kleti... Kleti so pa ostale in so polne vina.

Vasil ga gleda in ničesar ne pristavi.

— Ajd, pojdi, čas je, da se nakrmiva!

Na postojankah je vse oživelo. Častniki hite k svojim oddelkom. Poveljujejo.

Vojaki so na preži. Vsak izmed njih prisluhne, kako mu utripa srce. Vse tiho je naokrog. Iznen-

gove oči so krvave... Nekaj frči nad njim. Silen udarec, zaglušen tresk ga pretrse in... temna reka ga vzame s seboj.

Vasil odpre oči in se znajde v tihi sobici. Nadenj se sklanja zdravnik. Usta so mu usehla in ga žgo. Ogleda se... Zdravnik se mu nasmeha:

— Dobro si odnesel! Še malo pa bi bil stopil pred svetega Petra.

Vasil se zdajci spomni vsega: kako je mina tulila in treščila.

— Ali sem ranjen?

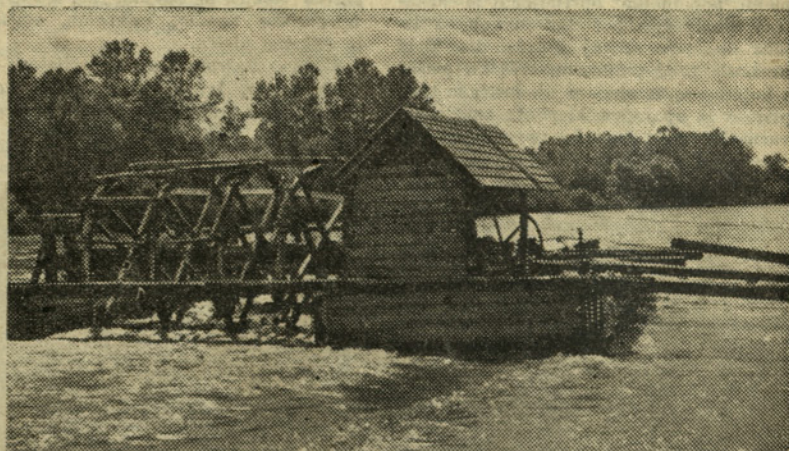
— Samo da si živ — mu odgovori sestra — to je poglobitno. Koliko tvojih tovarišev se ne bo vrnilo, a ti...

Vasil umolkne. Gleda pred se. Strop je nizek, na okencu brenči muha. Vasil se skuša dvigniti, a se ne more. Huda bolečina mu prešinja ves život. Glavo ima obvezano. Pogleda svoje roke. Zdrave so. Ena je povezana. Pa noge? Tam, kjer bi morala ležati leva noga, je samo velik povoj.

Vasil se zdrzne.

— Ali sem pohabljen?

Zdravnik mu odgovori:

Mlin na Muri

da preruši tišino mogočno grmenje topov. Granate frče proti sinjemu nebu in onkraj Mure se dvigajo oblaki. Sovražnik odgovarja: mine tulijo, žvižgajo in vse polje se treše v ognju.

Vasil je pridržal dih. V ustih začuti nekaj grenkega, rad bi se spomnil, česa ga to spominja, a se ne domisli. Zdajci treščí poleg njega in se začuje zapomaganje.

— Ranjen... ubit...

Nekdo vpije:

— Sanitejci, sanitejci!

Poročnik pogleduje na uro. V desnici stiska revolver. Iznenada krikne:

— Naprej!

Njegov glas je rezek in se izgublja v trušču.

— Naprej! — ponavljajo vojaki.

Častnik skoči na okop. Obraz mu je pobledel. Vojaki hite naprej.

Vasil vnovič začuti, kako se mu krči srce. Pred očmi mu migota rdeča meglica. Tudi on plane in pohiti naprej. Ob njem treskajo mine. Toda nabeden se zanje več ne zmeni.

— Brž v čolne, artilerija nas krije!

Častnih omahne, čez plašč se mu vljuje kri.

Reka je široka. Po njej plavajo čolni in ob čolne treskajo mine.

Še malo — in že dosežejo drugi breg.

Na bregu lajajo topovi.

Vasil skoči na kopno in se vleže za vrbo. Zdaj ne misli na nič več. Bledica mu obliva lica. Nje-

— Eh, drugače si pa zdrav! A lahko bi ti bilo odtrgalo obe nogi ali pa bi te bilo sploh pobralo... Misliš, da jih je malo obležalo! Ti si še mlad in boš lepo okrevaj.

— Mlad in brez noge!... To je nesreča!...

— Ne govori tako — ga tolaži sestra, — predlagan si za odlikovanje!

— Rajši bi imel nogo!

Vasil umolkne. Samemu sebi se zdi kakor žerjav na enem samem kraku... Vidi razjokano mater in dekle, ki obrača pogled od njega. Zagleda se skozi okence. Pomladno sonce veselo prigrava. V slivniku žvrgole ptičke. Pomlad je. In če bi ga bilo ubilo, bi se bil zarinil v zemljo in nikogar ne bi bilo več, da bi gledal nebo in poslušal ptičje žvrgolenje.

Brez noge je, vendar živ, živ!

In oči se mu orosijo.

(Iz bolgarske zbirke: »Dni na geroite«, Antologija iz domovinske vojne).

RADIO

nam je pripravlil...

**SPORED RADIA LJUBLJANA,
MARIBOR IN SLOVENSKO PRIMORJE**
(na valu 569 m in 449 m)

SOBOTA, 5. APRILA

6.30 Koračnica. Iz naših časopisov. Dnevni spored • 6.45 Zabavna glasba • 7.00 Ruski tečaj Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s SZ • 7.15 Ruske narodne pesmi • 7.30 Napoved časa, poročila, objave in radijski koledar • 7.45 Lahka glasba • 12.30 Napoved časa in poročila • 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 13.00 Aleksander Borodin: Kvartet št. 1 — igra Tržaski godalni kvartet • 13.30 Kersnič Lojze: Vloga Narodne banke pri izvajanju gospodarskega plana • 13.45 Opoldanski koncert • 14.30 Napoved časa in poročila • 14.45 Slovenske narodne pesmi • 18.00 Radijski dnevnik • 18.15 Igra sovjetski violinski virtuos David Ojstrah • 18.30 Oddaja sindikata umobolnice Studenec (petje in recitacije) • 19.00 Slovenske narodne pesmi poje Tone Petrovič, s harmoniko ga spremlja Avgust Stanko • 19.15 Napoved časa in poročila • 19.30 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 19.45 Pogovori s poslušalci • 20.10 Lahko glasbo izvaja Mali orkester Radia Ljubljane pod vodstvom Rudolfa Stariča • 20.40 Po slovanskem svetu • 21.00 Orkestralna glasba čeških avtorjev • 21.20 Ruske narodne pesmi v priredbi Aleksandrova poje Krasnoznameniski ansambel • 21.40 Vedri instrumentalni in vokalni soli • 22.00 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda • 22.15 Pisana glasba do polnoči • 24.00 Konec oddaje.

NEDELJA, 6. APRILA

8.00 Veder jutranji spored • 8.30 Napoved časa, poročila, objave in radijski koledar • 8.45 Lahka glasba • 9.00 Sindikalna ura • 9.20 Pesmi in plesi slovanskih narodov • 10.00 Iz slavnih dni naše borbe za svobodo • 10.30 Felix Mendelssohn: Sen kresne noči — predigra. L. v. Beethoven: Simfonija št. 2 v D-duru. P. I. Čajkovski: Variacije na rokokojsko temo. O. Ostrčil: Polka iz suite »Siroteke«. K. Kovarovič: Havrska

polka • 11.30 Po slovanskem svetu • 12.00 Poje zbor Glasbene Matice iz Ptuja pod vodstvom Jožeta Gregorca • 12.30 Napoved časa in poročila • 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 13.00 Polure za naše najmlajše poslušalce • 13.30 Kar si kdo želi • 14.30 Napoved časa in poročila • 14.45 Iz oper Bedfiha Smetane • 15.00 Radijsko nedeljsko popoldne (Podrobni spored glej v nedeljskem časopisu) • 18.30 Ruske narodne pesmi • 18.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 19.00 Prenos tedenskega zunanje-političnega pregleda iz Beograda • 19.45 Napoved časa in poročila • 19.30 Pojo in igrajo sovjetski umetniki • 20.00 Plesi za simfonični orkester • 20.20 Lahek večerni spored • 21.00 Od Glinke do Čajkovskega (ruska operna glasba) • 22.00 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda • 22.15 Veseli zvoki • 23.00 Konec oddaje.

PONEDELJEK, 7. APRILA

6.30 Koračnica. Iz naših časopisov. Dnevni spored • 6.45 Zabavna glasba • 7.00 Jutranji koncert • 7.30 Napoved časa, poročila, objave in radijski koledar • 7.45 Slovenske narodne pesmi • 12.30 Napoved časa in poročila • 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 13.00 Lahka orkestralna glasba • 13.30 Fiziološki pregled • 13.45 Plesna glasba • 14.00 Ruski tečaj Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s SZ • 14.45 Sovjetske vojaške pesmi poje ansambel SSSR »Rdeči prapor« • 14.30 Napoved časa in poročila • 14.45 Slovenske narodne pesmi poje Andrej Jarc, pri klavirju spremlja Dana Peruškova • 18.00 Radijski dnevnik • 18.15 Slavne mazurke • 18.30 Poučna oddaja za mladino • 19.00 Fauréjeve pesmi poje baritonist Dušan Pertot, pri klavirju spremlja Dana Peruškova • 19.15 Napoved časa in poročila • 19.30 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 19.45 Literarna ura • 20.00 Koncert violinista Karla Rupla, pri klavirju spremlja Bojan Adamič • 20.30 Vseučiliški profesor dr. Ivo Supek: Tehnika strega sveta • 20.45 Franz Schubert: Oktet • 21.30 Slovanski zbori (narodni) • 22.00 Prenos vesti Zvezne po-

staje iz Beograda • 22.15 Iz del Cesarja Francka: Eros in Psiha, Simfonija v d-molu • 23.00 Konec oddaje.

TOREK, 8. APRILA

6.30 Koračnica. Iz naših časopisov. Dnevni spored • 6.45 Zabavna glasba • 7.00 Ruski tečaj Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s SZ • 7.15 Ruski zbori • 7.30 Napoved časa, poročila, objave in radijski koledar • 7.45 Lahka glasba • 12.30 Napoved časa in poročila • 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 13.00 Lahko glasbo izvaja mali orkester Radia Ljubljane pod vodstvom Rudolfa Stariča • 13.30 Preučimo naše zakone • 13.45 Iz opernega sveta • 14.30 Napoved časa in poročila • 14.45 Kratke skladbe za violino • Radijski dnevnik • 18.15 Poje zbor Ljudske študentske mladine pod vodstvom tov. Radovana Gobca • 18.45 Sahojska ura • 19.00 Znani valčki • 19.15 Napoved časa in poročila • 19.30 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 19.45 Jezikovni pogovori • 20.00 Anton Foerster: Slavnostna predigra. Anton Foerster: Pomladna noč • 20.15 V jeku pomladne setve • 20.30 Večer slovenske pesmi. Pojeta sopranistka Vilma Bukovčeva in basist Anton Orel. Spremlja orkester Radia Ljubljane, dirigira: France Marolt • 21.00 Literarna ura • 21.30 Klavirski koncert Marjana Lipovška • 22.00 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda • 22.15 Lahek večerni spored • 23.00 Konec oddaje

SREDA, 9. APRILA

6.30 Koračnica. Iz naših časopisov. Dnevni spored • 6.45 Zabavna glasba • 7.00 Jutranji koncert • 7.30 Napoved časa, poročila, objave in radijski koledar • 7.45 Pesmi narodov Jugoslavije • 12.30 Napoved časa in poročila • 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 13.00 Pionirska oddaja • 13.30 Igra Vaški kvintet • 14.00 Inž. Verbič: Dvig produkcije in način pridobivanja premoga • 14.15 Samospevi sovjetskih skladateljev • 14.30 Napoved časa in poročila • 14.45 Bedfiha Smetana: Wallensteinovo taborišče • 18.00 Radijski dnevnik • 18.15 Sindikalni zbor harmonikarjev. Vodi Janez Kuhar • 18.45 Pričela se je letošnja gradbena sezona • 19.00 Albert Pek, Podjavorinske pesmi • 19.15 Napoved časa in poročila • 19.30 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 19.45 Zdravstvena ura • 20.00 Partizanske in narodne pesmi poje Slovenski sindikalni kvintet • 20.20 Kitajska • 21.00 Kar si kdo želi • 22.00 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda • 22.15 Ruski tečaj Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s SZ • 22.30 L. v. Beethoven: Simfonija št. 4 v B-duru • 23.00 Konec oddaje.

ČETRTEK, 10. APRILA

6.30 Koračnica. Iz naših časopisov. Dnevni spored • 6.45 Zabavna glasba • 7.00 Veder jutranji spored • 7.30 Napo-

ved časa, poročila, objave in radijski koledar • 7.45 Orkestralna glasba • 12.30 Napoved časa in poročila • 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 13.00 Opoldanski koncert • 13.30 Kulturni pregled • 13.45 Rudolf Karel: Slovski capriccio. Otokar Zich: Polka • 14.00 Igra Korošev kvartet • 14.30 Napoved časa in poročila • 14.45 Nekaj arij iz Verdijevih oper • 18.00 Radijski dnevnik • 18.15 Nastop gojenec Akademije za glasbo v Ljubljani • 18.45 Razgovor Adamič — Boje: O preskrbi • 19.00 Flajšmanove in Pavčičeve samospeve poje sopranistka Otta Ondina, pri klavirju spremlja Dana Peruškova • 19.15 Napoved časa in poročila • 19.30 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 19.45 Ruski tečaj Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s SZ • 20.00 Pojo Fantje na vasi • 20.30 Lahko glasbo izvaja Mali orkester Radia Ljubljane pod vodstvom Rudolfa Stariča • 21.00 Kaj je življenje? (Osnove biologije) • 21.20 Glasbena medigra • 21.30 Skladbe slovanskih avtorjev izvaja violinist Albert Dermelj, pri klavirju ga spremlja Pavel Sivic • 22.00 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda • 22.15 Plesna glasba • 23.00 Konec oddaje.

PETER, 11. APRILA

6.30 Koračnica. Iz naših časopisov. Dnevni spored • 6.45 Zabavna glasba • 7.00 Jutranji koncert • 7.30 Napoved časa, poročila, objave in radijski koledar • 7.45 Pesmi slovanskih narodov • 12.30 Napoved časa in poročila • 12.45 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 13.00 Bohuslav Martin: Spalček — suita iz baleta • 13.30 Gospodarska glasba in uredb • 13.45 Zbori iz oper • 14.00 Ruski tečaj Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s SZ • 14.15 Poje Klavdija Suljzenko • 14.30 Napoved časa in poročila • 14.45 Kratke skladbe za klavir • 18.00 Radijski dnevnik • 18.15 Bolgarska lahka in plesna glasba • 18.30 Iz dela ljudske mladine • 19.00 W. A. Mozart: Kvartet za flavto, violino, violo in čelo • 19.15 Napoved časa in poročila • 19.30 Lahka glasba, mali oglasi in objave • 19.45 Iz filmskega sveta • 20.00 Lahek večerni spored • 20.30 Slovenske narodne pesmi pojeta altistka Dana Ročnikova in basist Tone Petrovič, harmoniko igra Avgust Stanko • 21.00 Krizem po svetu v besedi in glasu • 22.00 Prenos vesti Zvezne postaje iz Beograda • 22.15 Antonin Dvořák: Koncert za čelo in orkester • 23.00 Konec oddaje.

Vsak oglas

v Tovarišu — nov korak k uspehu!

A. Platonov:

Našim pionirjem

Začarana hiša

(Konec)

»Dedek! Joj, kje si?«

Oblak je zckril sonce. Oblak ni bil velik, toda sonce se je skrilo prav takrat, ko je samo še njegov nasmeh lahko pomiril prestrašenega Nikito. Jokaje je jecljal:

»Dedek, pridi spet, da boš živel z nami.«

Dolgo se Nikita ni premaknil z mesta. Ko se je oblak nazadnje le umaknil izpred sonca in spaval dalje, je sonce moglo videti nekega dečka, ki je zaspal na travi. Nikita ni utegnil nič videti, kako se je petelin s kokošmi izvil iz dupline štor, kjer je bilo mnogo črvov in hladno. Kokoši so odšle naprej, Nikita pa se je v spanju obrnil in se bolje vlegel v travi. Spal je dolgo, dokler ga niso zbudili.

Nadenj se je sklonila mati, dvignila ga na roke in odnesla v hišo. Matrin obraz je nenavadno sijal. Nikita se je takoj prebudil in hotel vprašati mamo: je že blizu noč? Sonce je tonilo, a Nikiti je še uspelo videti v njem dobri dedkov obraz, ki se mu je smehljalo.

V hiši je bil neki vojak. Vsi so molčali: vojak, mama in Nikita. Vojak je samo iztegnil roke in mati je Nikito položila iz svojega naročja v vojake roke.

Nikita ni poznal vojaka, toda dobro mu je delo, da ga drži na svojih močnih rokah. Bile so tople in dobre. Vojak je izpregovoril: Zdravo, Nikita. Ne spomniš se več svojega očeta, kajne? Čisto majhen si še bil, ko sem odšel na vojsko. Toda jaz sem si te zapomnil, Nikita, umiral sem že in vedno mislil nate.

»Glej, tvoj oče se je vrnil domov, Nikita,« je rekla mati in si brisala solze, ki so ji tekale po licu.

Nikita ni vprašal mamice, zakaj joče, kajti bila je nasmejana. Ogledoval si je vojaka, tipal gumb na njegovi bluzi, otipal je medaljo, pripeto na njegovih prsih.

»Sedaj ne boš šel nikamor več od nas?« je Nikita vprašal vojaka.

»Ne, ves čas bom z vami. Sovražnika smo strel in sedaj je treba pomisliti, kaj bo iz tebe, Nikita.«

Naslednji dan je Nikita šel na dvorišče in je vsem — sodu, vodnjaku, štoru in luknjam v letni kuhinji — vsem je naznanil, da se je očka vrnil domov.

»Sedaj bo vedno ostal z nami, da veste!« je kljubovalno in veselo govoril vsem, in vsi so se tako prestrašili, da mu niso odgovorili ničesar. Niti pisnili niso.

»S kom se pogovarjaš, Nikita? Je kdo na dvorišču?« je vprašal oče.

Nikita je uprl v očeta zagoneten pogled. »So na dvorišču. Hudobni so. V sodu živi grd palček. Vzeti mu moram mamine škarje, ker jih je odnesel, da bi si pristrigel brado.«

»In ti si ga videl?« se je smehljalo oče.

»Spremenil se je v žival, glej, tako veliko!« In Nikita je razširil roke, kolikor je le mogel.

»Pa res v prav tako veliko žival?« je nejeverno vprašal oče.

Nikita je pred očetovim pogledom povetil oči in zateglo dejal:

»Ne spomnim se, kolik je bil, toda zagotovo sem ga videl.«

»V sodu?«

»Tu je čepel pred sodom,« je pojasnil Nikita.

»Hm, če se ni v šupi naselil kak nepoznan gost. V vrtu je polno škodljivcev. Ga bomo že našli, ko bomo te dni preiskali šupo.«

Se isti dan je oče odkril, da se je v šupi naselil hrček. Ubil ga je in pokazal Nikiti.

»Ta je!« je veselo zaklical Nikita. »Rekel sem mu, da mu boš ti že pokazal, ko se vrneš. Hotel sem ga ubiti z vilami.«

»Prav je, da se ga nisi dotaknil. Nevaren je, kadar se brani — tudi pes mu ne pride zlepa do živega. Pozneje bomo izkopali njegovo jamo in boš videl, koliko shrambo ima. Vsaj deset kilogramov pšenice si je nabral.«

Ko so se sprehajali po vrtu, je Nikita s pestjo zagrozil onim v starem vodnjaku.

»Komu groziš?« se je začudil oče.

»Povodnemu carju in njegovim otrokom.«

»Ti pa žive v vodnjaku, kajne?« se je smehljalo oče. Nikita je samo z glavo prikimal.

»Gotovo je notri dosti žab, pa si gledal žabe in videl povodnega moža. Ej, Nikita, strah ima velike oči!« se je smejal oče.

Čez dva dni je začel oče krčiti jaso za vrtom.

»Danes bomo razbili stari štor,« je rekel materi.

»Maksimalno se je iztrgalo Nikiti.«

»Aha!« se je spomnil oče. »Je bil zloben do tebe tudi on?«

»Grozil mi je, včasih pa se smehljalo.«

»Kakor dedek. Slišal sem ga, kako se pogovarja s soncem. Prepričan je, da je dedek odšel tja,« se je oče obrnil k materi.

»Pusti ga, to je dobro. Bolje, da veruje, da je dedek tam, kakor pa da je v zemlji,« je z vzdihom odgovorila mati. »Revež ni dočakal, da se ti vrneš iz vojske.«

Ko so razkopali stari štor, ki je bil že ves trhel, so našli v njem duplino.

Sem so hodile kokoši pobirati črve in se skrivat pred vročino,« je pojasnil oče.

Ko je oče pričel žagati deske in popravljati ograjo na dvorišču, mu je Nikita pomagal. Podajal je očetu orodje in z lahkim klavirnim ravnal krive žeblice.

»To je dober žebliček,« je kakor zase rekel Nikita, gledajoč v žebelj, ki ga je sam poravnal.

»Dobro je, da delaš, in nimaš časa izmišljati vsakovrstne čudeže. Vesel sem, da rad delaš. Kadar ljudje delajo, so vsi dobri.«

»Tudi tamle v luknjah ni koč?«

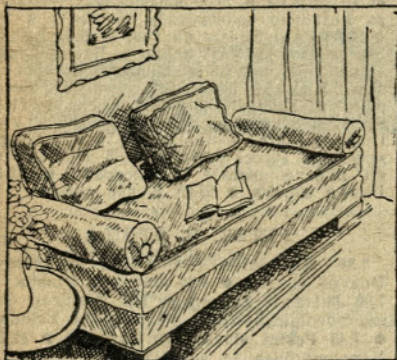
Oče je samo pogledal na luknje. »Iti moraš k sosedom, mogoče ima kdo mačka. Prinesi ga domov. — Ej, moj dobri Kit!« je rekel oče in gledal za sinkom, ki je ves vesel stekel iskat mačka.

Tako je klical Nikito, dokler je bil v vojski. Njegov »dobri Kit« je ostal dober in oče je bil prepričan, da bo iz dečka postal dober in priden delavec. In ni se zmotil.

Domače ognjišče

IZ STARE ZOFE KAUC

Doma imamo staro zofo, ki ni dosti prida. Na razmajanih visokih nogah stoji, ni varno sedeti na njej, kaj šele ležati. Naš France, ki je že sam napravil police za knjige in čedne kuhinjske stole iz starih zabojev, pa je zdaj uganil,

kaj bi z njo. Iz naše stare zofe napravimo kauč!

Tiste visoke, majave noge ji kar odbijemo, namesto njih ji podstavi in pribije France štiri velike kocke iz lesa, da bo trdno stala. Posebna mehka ni, tale naša zofa, in tudi peresa ima že nekoliko slaba. Domislili smo se, da imamo staro žimnico, ki jo bomo predelali v velikost zofe in jo položili nanjo. Iz starih žimnatih vložkov, ki smo jih včasih

imeli med okni, pa napravimo dva podolgasta valja, ki ju pritrdimo ob znožje in zglavje novega kauča. Za posteljnino napravimo dve veliki, štirioglate krojeni prevleki, v kateri lahko čez dan spravimo blazino, odeje in rjuhe, in ki bosta hkrati služili čez dan za naslanjalo. Da prevlečemo strani zofe, žimnico, obe prevleki za blazine in oba valja, potrebujemo 8 m blaga, ki je 130 cm široko. Če ne dobimo pravega blaga za pohištvo, si lahko pomagamo z grobim domačim platnom, ki ga damo pobarvati v lepi živi barvi.

Prve solate. Po dolgi zimi že silno težko čakamo prvih zelenjav. Posebno pa

se nam zdaj prileže surova hrana, ker je telo potrebno vitaminov. Ta mesec dobimo na karte veliko olja. Lahko si privoščimo solate, ki smo jo pozimi vsi tako pogrešali!

Radič na tržaški način. Mlad radič otrebimo tako, da mu odstranimo listno žilo, ga operemo hitro v mrzli vodi, ne smemo pa ga namakati, ker potem postane trd in grenak. Nato ga osolimo, zabelimo pa ga z razbeljenim oljem, v katerem smo ocvrle nekaj drobno sesekljanih strokov česna, in s kisom, ki smo ga dodale ohlajenemu olju in znova prevrele.

Mlada zeliščna solata. Mlade rastline: špinačo, kislico, regrat, berivko in eve-

tačo drobno sesekljamo ali narežemo na rezance, jim dodamo drobno sesekljane čebule, drobnjaka, krebujice in sesekljanih listov od zelene. Začnimo s soljo, oljem in kisom. Brez te solate naj ne bo spomladi nobena kuhinja. Imenitno se prilega v vsaki jedi, poleg tega pa je zelo zdrava.

Regrat je prav zdrava in okusna solata. Posebno izvrsten je oni, ki je rasel v pešeni zemlji ali sploh v pesku in je tudi bolj rumen kot travniški. Lepo ga otrebimo, prerežemo čez pol in odcedimo. Začnimo ga s soljo, oljem in kisom in mu primešamo še gorkega krompirja ali fižola. Zelo dobro je tudi, če mu primešamo nekaj trdo kuhanih, na krehle zrezanih jajec.

Državno
trgovinsko
podjetje

TEL. 26-41

-KOLONIALE-

RAVNATELJSTVO: LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 31 • TEL. 26-41

**Delo
nas
krepi!**

Podružnice: BLED, Zeleče 77, tel. 2-12 • CELJE, Kidričeva ul. 2, tel. 2-26 • HRASTNIK št. 230 • JESENICE, Gosposvetska cesta 28, tel. 2-96 • KRANJ, Prešernova ul. 1, tel. 3-47 • LJUBLJANA, Vodnikov trg 4, tel. 35-87 • LJUBLJANA, Florijanska ulica 1, tel. 39-33 • LJUBLJANA, Miklošičeva cesta 34, tel. 20-88 • LJUBLJANA, Tyrševa 31, tel. 26-41 • MARIBOR, Gosposka ulica 7, tel. 20-88 • MARIBOR, Meljska cesta 2, tel. 23-52 • PTUJ, Slomškova ul. 9, tel. 92 • GORNJA RADGONA, Spodnji gris 3 • SLOVENSKA BISTRICA, Mestni trg 12, tel. 18 • SLOVENJ GRADEC, Francetova ulica 35 • SLOV. KONJICE št. 42 • ŠOSTANJ, Prešernov trg 5, tel. 7 • ZAGORJE OB SAVI, Toplice št. 152.

Špendal Jože

modno krojaštvo

LJUBLJANA, Kolodvorska ulica 26

FOTO-ATELJE

Grad Mira

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta 36

Plešec Ivan

tapetnik
in dekorater

ŠT. VID NAD LJUBLJANO

Pravo, načrtno kulturno trgovanje z vinom, sploh z alkoholnimi pijačami, kakor z žganjem, likerji, vermutom in drugim, je za povzdigo našega vinogradništva edino pravilna pot, ki vodi k zboljšanju te pridobitvene panoge našega kmetijskega gospodarstva. ★ V ta namen je naša ljudska oblast organizirala potom svojih trgovskih podjetij

»VINO«

Pod »Upravo« so sledeča samostojna
trgovska podjetja:

„VINO“ - Ljubljana,

FRANKOPANSKA UL. 11,

tel. 25-73, 52-30,

brzojav: VINO-Ljubljana.

„VINO“ - Maribor,

PARTIZANSKA 22, tel. št. 27-46

„VINO“ - Ptuj,

TRSTENJAKOVA 6, tel. št. 1

„VINO“ - Celje,

ZIDANŠKOVA 1, tel. št. 29

„VINO“ - Brežice,

GRASČINA, tel. št. 26.

celokupni izvoz vina in alkoholnih pijač v zamejstvo. Na ta način si pridobiva država materialna sredstva za izvedbo petletnega plana za elektrifikacijo in industrializacijo naše dežele, sploh za zboljšanje ljudskega blagostanja v državi. ★ Ves izvoz v zamejstvo in reguliranje domačega konsuma našega vinarstva oskrbuje »Uprava drž. trg. podjetij »Vino« in »Sadje« v Ljubljani, Tržna ul. 6, tel. št. 21-71, 22-18.

Vladimir Baretić

splošno čevljarstvo

LJUBLJANA, Pražakova ulica 12

Vesele velikonočne praznike želi

Joško Hubad

gostilničar

LJUBLJANA, Pred Škofijo 18

Stanko Japelj, zlatar

LJUBLJANA, Tyrševa cesta 14

Anica Kocutar

trgovina čevljev

LJUBLJANA, Tyrševa cesta 14

S Titom v obnovo!

UMETNIŠKI ZAVOD ZA LITOGRAFIJO

LJUBLJANA - IGRISKA ULICA 6

Kartonaža - Knjigoveznica

Usnjeno-galanterijski izdelki

Prijetne velikonočne praznike želi

Maks Jeras

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta 34

Vesele velikonočne praznike želi

FR. BRCAR

trgovina z mlinsko-tehničnimi potrebščinami

LJUBLJANA, Kolodvorska ulica 35

in strojno podjetje

LJUBLJANA, Šmartinska cesta 44

RADIO CENTER

TRGOVINA IN RADIO DELAVNICA

LJUBLJANA, CANKARJEVA CESTA 3

MARIBOR, KOROŠKA CESTA 3

Vsa popravila radio aparatov izvršujemo strokovnjaško in hitro

Marko Poglič

splošno steklarstvo, okvirjenje slik, ogledala, kuhinjske posode

LJUBLJANA, Sv. Petra cesta 30

Vse izdelke železninske, kemične in steklarske stroke nudi

ŽELEZNINA

Podjetja:

LJUBLJANA - CELJE - MARIBOR

Št. Peter na Krasu

Novo mesto

Izdelovalnica in popravilnica vseh vrst harmonik

Janc Drago

LJUBLJANA, Sv. Petra cesta 42

Konzumna zadruga uslužbencev državnih železnic - Zagreb

VRHOVČEVA 11

Telefon:

56-19, 55-98, 80-49

Prodajalne:

Bjelovar, Borovo, Brod, Čakovec, Dugo selo, Gračac, Karlovac, Knin, Koprivnica, Našice, Nova Gradiška, Novska, Ogulin, Osijek, Pakrac, Pleternica, Podsused, Rijeka, Sisak, Srp, Moravice, Sunja, Sušak, Šibenik, Varaždin, Virovitica, Vinkovci

V Zagrebu 11 prodajal in ena delavnica za popravilo obutve

Vse železniške restavracije in buletti NRH so pod upravo te zadruge

Zadruga oskrbuje z vsemi racioniranimi in neracioniranimi predmeti, kakor tudi z gorivnimi drvmi preko 25.000 zadrugarjev

Vinogradniška zadruga

ŽELEZNE DVERI

pri Liutomeru

1. maj - naša bodočnost!

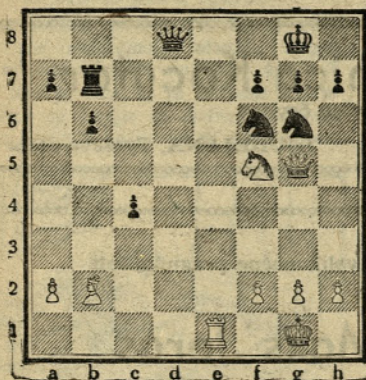
Celestina Grošelj

gostilna in kavarna

LJUBLJANA, Poljanska cesta 7

Š A H

»SLEPEC«, KI NI BIL SLEPEC

Beli na potezi je zmagal.

Leta 1924 je bivši svetovni prvak dr. Aljehin v New Yorku odigral veliko slepo simultanko: hkrati

je vodil 26 partij, ne da bi gledal na desko. Večino partij je dobil in obenem postavil svetovni rekord, ki ga je moral pozneje povisati, ker ga je ogrozil Reti. V eni izmed partij je prišel do gornje pozicije. Z nekaj silnimi udarci je nasprotnika pokončal. Poizkusite videti vsaj to, kar je videl »slepi«, potem si pa oglejte v nadaljnjem rešitev. Beli je izbral slabo in premalo zavarovano točko g7. Najprej je z lovcom b2 vzel skakača na f6; lovca je pobrala črna dama d8xf6. Če bi črni vzel s kmetom (g6), bi beli končal z 2. Dh6, Df8. 3. Te8! in mat. Sledilo je 2. Te8+, Sf8. V tretji potezi je dal beli s konjem f5 šah na h6, da je zvalil črno damo, ki mora vzeti, na stranpot. Zdaj je Aljehin udaril s 3. Txf8+, Kxf8. 4. Dd8 mat. Za mat mu je ostala ena sama figura.

KRALJEVO — INDIJSKA OBRAMBA

Ratner—Pokorny

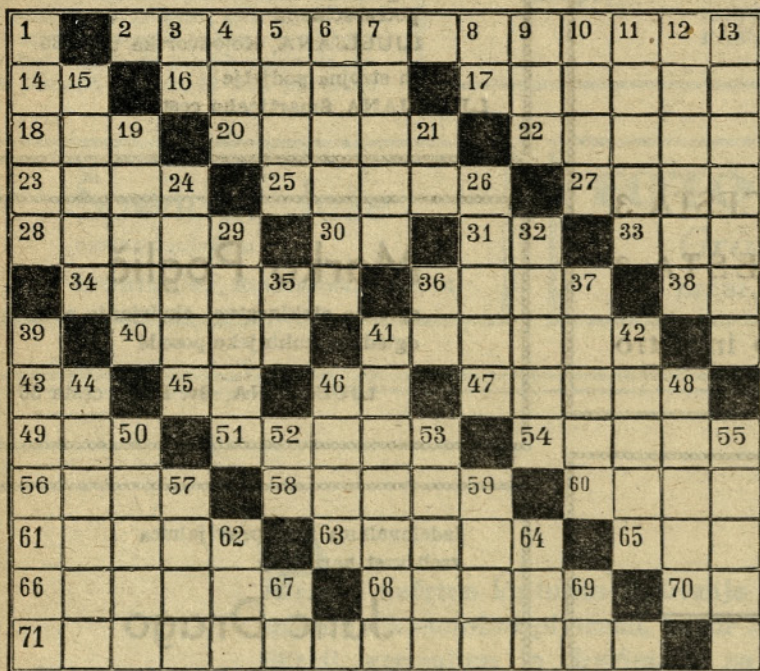
Moskva, dvboj Praga in Bratislava proti moštvu DSO »Bolševik«

1. d4, Sf6. 2. e4, d6. 3. Sc3, g6. 4. e4, Lg7. 5. Sf3, 0-0. 6. Le2, Sbd7. 7. 0-0, e5. 8. d5, Sc5. 9. Dc2, a5. 10. Lg5 (Nova zamisel; običajno igrajo h3 z Le3, v kolikor zadnje čase popolnoma ne prevladuje razvoj

belega lovca na g2) h6. 11. Le3, Se8 (Na Sg4 je name-raval beli igrati 12. Lxc5, dc5. 13. h3, Sf6. 14. Sxe5, Sxd5. 15. cd5, Lxe5. 16. f4, Ld4+. 17. Kh2, b6. 18. Sb5, Lg7. 19. e5! z boljšo igro) 12. b3, f5, 13. ef5, Lxf5? (Črni bi moral vzeti s kmetom ter okrepiti središče) 14. Dd2, Kh7. 15. Tac1 (z grožnjo 16. Lxc5 in 17. De3) b6. 16. Dd1! (Izpraznjuje mesto za skakača f3 in pri-pravlja a3, b4) Sf6. 17. Sh4 (Zadnja poteza črnega je napotila belega na nov načrt — zamenjavo enega od črnih lovcev; Lf5 se namreč ne sme umakniti zaradi 18. Lxc5 in 19. Ld3) Sfe4. 18. Sxf5, Sxc3. 19. Txc3, gf5. 20. Lc1! Df6. 21. Th3, Tae8. 22. Dc2, Kh8. 23. a3, Tg8. 24. b4, ab4. 25. ab4, Sd7. 26. f4!, e4. 27. Lb2! Dg6 (Edino; na Dxb2 sledi 28. Txb6+, sicer pa mat) 28. Lh5, Dh7. 29. Lxe8, Txe8. 30. Tg3, Sf6. 31. Da4, Tf8. 32. Da1, Dg8. 33. Lxf6 (Beli ima s kvaliteto več dobljeno igro in izbere tehnično najpreprostejšo pot) Txf6. 34. Dxf6, Lxf6. 35. Tg8+, Kxg8. 36. Td1, Lc3. 37. Tb1, Kf7. 38. Kf1, Ld2. 39. g3, Lc3. 40. Ke2, Ld4. 41. Tb3, Kg6. 42. Ta3 (Vdor trdnjave hitro odloči) b5. 43. cb5, Kf6. 44. Ta8, Kf7. 45. Tc8, Lb6. 46. Th8, Kg6. Te8; črni se je vdal, ker zaide po Te6 v nujnico. Lepa zmaga sovjetskega mojstra nad češkim.

Rešitev problema št. 11: 1. Df2—c5!

Večerno RAZVEDRILO

KRIZANKA (Poldka)

Besede pomenijo:

Vodoravno: 2. člani naše množične orga-nizacije, 14. veznik, 16. žensko ime, 17. umazan, 18. toplina, gorečnost, svet-loba, 20. posebnost zunanosti predmeta, 22. v šahovski igri manj važna bese-da (dvojina), 23. opijani človeka, 25. zdravilo, 27. letopis, 28. potrebščina v kmečkem gospodinjstvu; športno orodje, 30. veznik, 31. medmet, 33. ploskovna mera (množ.), 34. poškodovati, 36. jok, ječanje, 38. vzklík, 40. del klasa, 41. ban-kovec, 43. začetnici imena in priljka slovenskega humorista, 45. predlog, 46. znak za kemično prvo, 47. star denar, 49. tri črke iz besede zvedav, 51. razli-čen, vsake vrste, 54. sluga, 56. tesen, majhen, 58. obrtnik, 60. blago, 61. pre-bivalec italijanskega mesta, 63. propa-gandno sredstvo, 65. abesinski poglavar, 66. letalo, 68. moško ime, 70. kvartaški izraz, 71. sedež okraja.

Navpično: 1. strojnica, 3. predlog, 4. del ust, 5. del Slovenskega Primorja, 6. sklepi, določbe, dejanja, 7. tuje žensko ime, 8. romanski nedoločni spolnik, 9. pregovor, 10. ime kralja Rimljanov, 11. nazivi, 12. glasbilo, 13. evropska država, 15. trud, 19. kriminalce, 21. dva samo-glasnika, 24. moško ime, 26. gibalo, go-

nilni stroj, 29. umetnik, 32. turistični obrat, 35. kazalni zaimek, 36. okrajšava za označbo starosti, 37. sadni škodljivi-vec, 39. najvišji sodni dvor v starih Ate-nah, 41. vrhnji robovi, 42. veznik, 44. strojna potrebščina, 46. zavetje, pribeža-lišče, 48. hrvatski šahovski mojster, 50. turški minister, 52. kratka označba za: od začetka do konca, 53. ofenzivna ak-cija, 55. čist, razumljiv, 57. bratomori-lec, 59. stan, čin, red, 62. velik ptič, 64. vprašalnica, 67. predlog, 69. število.

ŠTEVILNICA »SLOVENSKI KRAJI« (Poldka)

1	3	5	7	9	11	5
13	15	11	17	19	11	9
18	17	1	16	20	3	14
12	9	18	5	3	10	5
1	3	20	8	16	17	12
			16	17	6	20
			11	12	5	19
18	20	2	19	9	18	
1	17	14	20	19	11	9

Ključ:

13 17 18 16 14 15 18 20 = gorska planota pod Triglavom, ki je planinsko zdravilišče in raj za smučarje.

14 5 8 5 19 9 11 5 =
Industrijski kraj v Sloveniji,
12 3 1 20 =
rojstni kraj slovenskega pesnika,
7 3 5 10 5 =
Industrijski kraj v Sloveniji in zad-nja postaja ene naših železniških prog,
16 14 15 4 17 2 5 3 =
sedež okraja,
9 6 =
vas pod Krimom.

Vstavi odgovarjajoče črke v gornjo številnico. Ob pravilni rešitvi ključa boš bral v vsaki vrsti številčnice ime sloven-skega kraja (vasi, trga ali mesta). Ležeče tiskane številke, brane skupaj in navpič-no, ti povedo del Jugoslavije.

VERIGA (— zmg —)

Kmet je prinesel h kovaču 6 kosov verige. Vsak kos je imel po štiri člene. Prosil ga je, naj mu zvari posamezne kose v eno verigo. Delo je prevzel po-mochnik in predno se ga je lotil, ga je kovač vprašal, kako bo napravil.

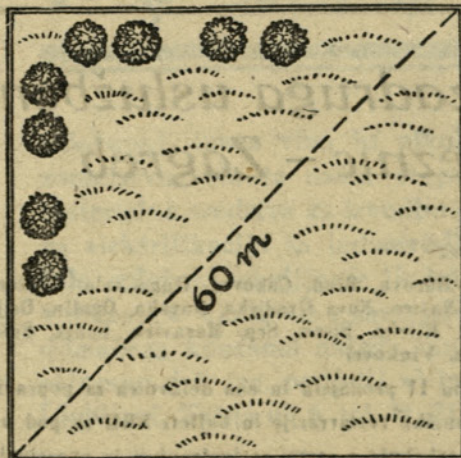
»Pri petih kosih bom odprl po en člen in pripel posamezne kose drug na dru-gega, mu je odvrnil pomochnik.

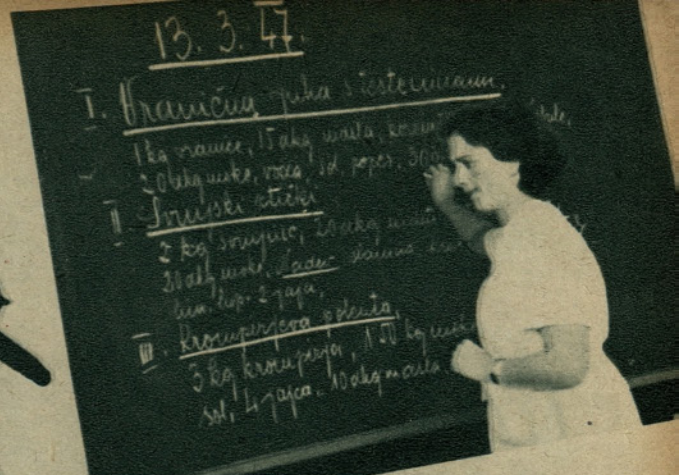
(Konec prihodnjic)

ŠTIRJE DEDICI SI DELIJO VRT (— zmg —)

Slika nam kaže večjo vrtno parcelo, katere diagonala meri 60 m. Ob zgornjem in levem robu rasejo štiri drevesa. Ko je lastnik te parcele umrl, jo je zapustil svojim štirim otrokom, ki pa niso hoteli biti solastniki, temveč so sklenili, da si par-celo razdelijo. Vsak mora do-biti enako velik kos in po dve drevesi.

Kako velik kos je dobil vsak dedič? Kako so izvedli delitev na štiri ploščinsko enake velike kose tako, da je vsak dobil tu-di dve drevesi?

Gorenjska prestolnica ima tudi

gospodinjsko in gostilniško šolo,

ki vzgaja gojenke za vodstvo kolektivnih kuhinj, zdravilišč in otroških zavetišč. — Zgoraj: Voditeljica šole Majda Sajovic pred tablo v kuhinji. — V sredi: Gojenke kuhajo. —

Spodaj: Gojenke pri kosilu in serviranju. — Vrla dekleta poleg obsežnega dela, ki jim ga nalaga učna snov, tudi udarniško kuhajo za 45 varovancev Doma igre in dela.

Foto: Vlastja

Dom igre in dela v Kranju je že v svojem res vzornem začetku pod streho osnovne dekleške šole marsikateri materi delavki v veliko oporo, pionirčkom in malim pionirkam pa kraj prelepega razvedrila, med katerim doživljajo prve korake do dela. — Slika 1. Malčki se igrajo in rišejo pod skrbnim vodstvom vrtnaric. — 2. Bodoči umetnik riše. — 3. Mlada graditeljica pri delu. — 4. Po igri in delu se jim prileže okusno in izdatno kosilo.

RAZSTAVA SLIKARSTVA IN KIPARSTVA V NARODNI GALERIJ V LJUBLJANI

1. Bukovac Vlaho: Gunduličev sen
2. Kos Anton Gojmir: Dekle s harmoniko
3. Račić Josip: Mati in dete
4. Čelebonović Marko: Slikarjev atelje
5. Danil Konstantin: Podoba slikarjeve žene
6. Ažbe Anton: Zamorka
7. Petrović Nadežda: Resnik
8. Vesel Ferdo: Prijateljici

Foto: Jere

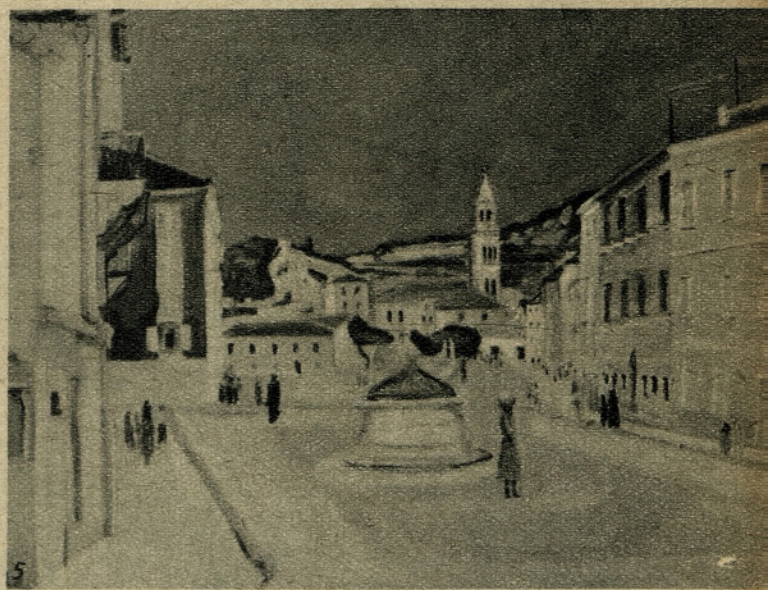

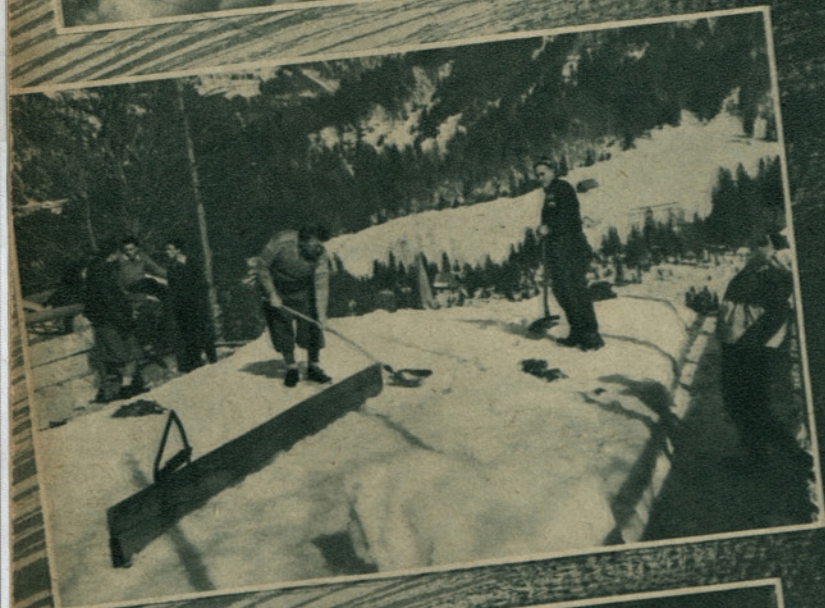

NARODOV JUGOSLAVIJE 19. IN 20. STOL. OD 15. MARCA DO 15. APRILA 1947

1. Uzelac Milivoj:
V vrtu
2. Karos Vjekoslav:
Deček
3. Kregar Stane: Deček
4. Hegedušić Krsto:
Poplava
5. Dobrovič Petar: Hvar
6. Avgustinčič Anton:
Pri počitku
7. Stupica Gabrijel:
Lastna podoba
8. Radauš Vanja:
Ranjenec

V PLANICI

Napeto pričakovane tekme v smuških poletih so se v nedeljo 23. marca zaradi deževja sicer izjalovile, vendar je Planica že z uspehi tekmovalcev pri treningu močno učvrstila svoj svetovni sloves. Levo od zgoraj navzdol: Gostje in tekmovalci na soncu pred hotelom na Slatini. — Inž. Bloudek, graditelj »mamutske« skakalnice, preizkuša trdnost snega. — Na mostu pomaga inž. Bloudek gladiti snežno plast. — Odskočišče meri njegovo napetost. — Zgoraj v sredi in desno: Inž. Bloudek pred skakalnico. Desno spodaj je skakalec Tschannen v poletu.

Foto: Pajfer